

MATERIAŁY I SPRAWOZDANIA

RZESZOWSKIEGO
OŚRODKA
ARCHEOLOGICZNEGO

XXXV

Muzeum Okręgowe w Rzeszowie
Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego
Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego

MATERIAŁY I SPRAWOZDANIA

Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego

Tom XXXV

Rzeszów
2014

Komitety Redakcyjny:

Sylwester Czopek, Václav Furmánek (Słowacja), Diana Gergova (Bułgaria),
Sławomir Kadrow, Michał Parczewski, Aleksandr Sytnyk (Ukraina)

Zespół stałych recenzentów:

Jan Chochorowski, Igor Chrapunov (Krym), Wojciech Chudziak, Eduard Droberjar (Czechy),
Lubomira Kaminská (Słowacja), Przemysław Makarowicz, Anna Zakościelna

Pozostali recenzenci tomu XXXV:

Wojciech Blajer, Andrzej Kokowski, Maria Łanczont, Michał Parczewski, Janusz Rieger,
Marcin Wołoszyn, Paweł Valde-Nowak, Jarosław Żrałka

Redaktor

Sylwester Czopek
(sycz@archeologia.rzeszow.pl)

Sekretarze Redakcji:

Joanna Ligoda, Joanna Podgórska-Czopek
(archeo@muzeum.rzeszow.pl)

Strona internetowa czasopisma:

www.archeologia.univ.rzeszow.pl/?page_id=337

Tłumaczenia

Barbara Jachym – język niemiecki
Beata Kizowska-Lepiejza – język angielski

Zdjęcie na okładce:

Naczynie kultury Chimú (fot. Maria Szewczuk, Marek Kosior)

© Copyright by Muzeum Okręgowe w Rzeszowie

© Copyright by Instytut Archeologii UR

© Copyright by Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Zimowit”

ISSN 0137-5725

WYDAWCA

Muzeum Okręgowe
w Rzeszowie
35-030 Rzeszów
ul. 3 Maja 19
tel. 17 853 52 78

Instytut Archeologii
Uniwersytetu Rzeszowskiego
35-015 Rzeszów
ul. Moniuszki 10
tel. 17 872 15 90

FUNDACJA

RZESZOWSKIEGO OŚRODKA
ARCHEOLOGICZNEGO
Fundacja Rzeszowskiego
Ośrodka Archeologicznego
35-015 Rzeszów
ul. Moniuszki 10
tel. 17 872 15 81

Oficyna Wydawnicza
„Zimowit”
35-604 Rzeszów
ul. Zimowita 6/5
oficyna.zimowit@gmail.com

*W 2014 roku
Profesor Tibor Kemenczei
obchodzi jubileusz 75-lecia urodzin.
Z tej okazji wybitnemu badaczowi
epoki brązu i wczesnej epoki żelaza
ten tom poświęcamy*

Redakcja

SPIS TREŚCI

Tibor Kemenczei – 75	7
----------------------------	---

STUDIA I MATERIAŁY

Jan Chochorowski , Scytowie a Europa Środkowa – historyczna interpretacja archeologicznej rzeczywistości	9
Janusz Kowalski-Bilokrylyy , Pochodzenie kolczyków typu Kłyżów	59
Josyp J. Kobał , Scheibengedrehte graue Keramik der Kuštanovice Kultur aus Transkarpatien (Ukraine)	65
Sylwester Czopek, Andrzej Pelisiak , Remarks on the Tarnobrzeg Lusatian culture flintworking with particular emphasis on settlement materials	77
Monika Kuraś, Tomasz Tokarczyk , Osada tarnobrzelskiej kultury łużyckiej na stanowisku numer 26 w Sarzynie, pow. leżajski	87
Anna Bajda-Wesołowska, Tomasz Bochnak, Monika Hozer , Bogaty grób kobiety z wczesnej epoki żelaza odkryty w miejscowości Zabłotce, pow. jarosławski, stan. 27	105
Agnieszka Reszczyńska , Nowe materiały do poznania włókiennictwa kultury przeworskiej z obszaru południowo-wschodniej Polski	127
Юрий А. Пуголов, Сергей А. Горбаненко , Печь как культовое место в жилище северян: археологические данные	141
Tomasz Dzieńkowski , Stan, potrzeby i perspektywy badań archeologicznych nad wczesnym średniowieczem zachodniej części ziemi chełmskiej	151
Marek Florek , Czy „grodzisko” to dawny, zniszczony gród? O niebezpieczeństwach korzystania ze źródeł topomastycznych	171
Wojciech Krukar , Uwagi historyczno-geograficzne do hydronimii wschodniej części Karpat polskich	189

SPRAWOZDANIA I KOMUNIKATY

Piotr Gębica, Sławomir Superson, Monika Hozer, Anna Bajda-Wesołowska , Geoarcheologiczny zapis ewolucji doliny Wisłoka na przykładzie stanowiska nr 19 w Białobrzegach	217
Sławomir Superson , Znaczenie datowań archeologicznych i radiowęglowych w określaniu wieku współczesnych aluwii powodziowych na stanowisku Budy Łańcuckie III	227
Marta Połtowicz-Bobak, Dariusz Bobak, Piotr Gębica , Nowy ślad osadnictwa magdaleńskiego w Polsce południowo-wschodniej. Stanowisko Łąka 11–16 w powiecie rzeszowskim	237
Michał Dobrzyński, Michał Parczewski, Katarzyna Piątkowska, Małgorzata Rybicka , Zabytki kultury pucharów lejkowatych w miejscowości Jasienica Sufczyńska, stan. 5, na Pogórzu Przemyskim	249
Elżbieta M. Kłosińska , Nieznana szpila brązowa z miejscowości Pasiaki, pow. Tomaszów Lubelski	259
Elżbieta M. Kłosińska , Unikatowa fibula brązowa z terenu Lubelszczyzny	263
Piotr N. Kotowicz , Ostroga żelazna z okresu wpływów rzymskich z Międzybrodzia, pow. Sanok	269
Magdalena H. Rusek, Kamil Karski , The double-chambered vessel of the Chimú culture in the Castle Museum in Łańcut	273
Oksana Adamyszyn , Działalność archeologiczna Jurija Zacharuka na zachodzie Ukrainy (z okazji 100-lecia urodzin)	281

RECENZJE

Tadeusz Malinowski , (rec.) Alina Jaszewska, Sławomir Kałagate (red.), <i>Wicina. Badania archeologiczne w latach 2008–2012 oraz skarb przedmiotów pochodzących z Wiciny</i> , wyd. Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich Oddział Lubuski, Fundacja Archeologiczna, Zielona Góra 2013, 593 strony, ilustracje, ISBN 978-83-938557-0-4	285
Edyta A. Marek , (rec.) Leszek Gardeła, Kamil Kajkowski (red.), <i>Motywy przez wieki. Tom 1. Motyw głowy w dawnych kulturach w perspektywie porównawczej</i> , Bytów 2013, 303 strony	291

„AAASC”	– „Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae”, Budapest
„AAC”	– „Acta Archaeologica Carpathica”, Kraków
„AAR”	– „Analecta Archaeologica Ressoviensia”, Rzeszów
„AHP”	– „Archaeologia Historica Polona”, Toruń
„AMM”	– „Acta Militaria Mediaevalia”, Kraków – Sanok
„APolski”	– „Archeologia Polski”, Warszawa
„APŚ”	– „Archeologia Polski Środkowowschodniej”, Lublin
„AR”	– „Archeologické Rozhledy”, Praha
„FAP”	– „Fontes Archaeologici Posnanienses”, Poznań
„IA”	– „Informator Archeologiczny”, Warszawa
„Kwartalnik HKM”	– „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, Warszawa
„MA”	– „Materiały Archeologiczne”, Kraków
„Mat. Star.”	– „Materiały Starożytne”, Warszawa
„Mat. Star. Wcz.”	– „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne”, Warszawa
„Mat. Wcz.”	– „Materiały Wczesnośredniowieczne”, Warszawa
„(M)SROA”	– „(Materiały) i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego”, Rzeszów
„PamatkyA.”	– „Památky Archeologické”, Praha
„PBF”	– „Prähistorische Bronzefunde”, München
„PMMAiE”	– „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi”, Łódź
„Pom. Ant.”	– „Pomorania Antiqua”, Gdańsk
„Prz. Arch.”	– „Przegląd Archeologiczny”, (Poznań, Wrocław – Poznań)
„RChelmski”	– „Rocznik Chełmski”, Chełm
„RPrzemyski”	– „Rocznik Przemyski”, Przemyśl
„Sil. Ant.”	– „Silesia Antiqua”, Wrocław
„Slav. Ant.”	– „Slavia Antiqua”, Poznań
„Spr. Arch.”	– „Sprawozdania Archeologiczne”, Kraków
„WA”	– „Wiadomości Archeologiczne”, Warszawa
„ZOW”	– „Z otchłani wieków”, Warszawa

*Wojciech Krukar****Uwagi historyczno-geograficzne do hydronimii wschodniej części Karpat polskich*****Remarks on historical and geographical hydronymy of the eastern part of the Polish Carpathians***

This thesis consists of two parts. The first one attempts to outline the relationships between selected hydronyms and place names (including oiconyms) in the Eastern part of the Carpathian Mountains in Poland. There are three issues investigated: 1. the names connected with water are older than place names; 2. hydronyms and oiconyms come from the same root; 3. the names connected with water come from place names. I have also focused on mutual relationships between hydronyms and the names of watercourse drainage basins. The aforesaid relationships were investigated on the basis of the upper basins of the San, Hoczewka, Osława, Wiśłok, Jasiołka and Wiśłoka Rivers.

In part two the changes in the Carpathian hydronymy that have taken place in the last 500 years were discussed on the basis of selected examples. The resource base for the thesis was my own toponymic data (approximately 12 thousand names), including 800 hydronyms obtained during interviews with the local community. The reference material comes from the works of A. Fastnacht and archival maps of the investigated areas.

KEY WORDS: hydronymy, toponymy, the Bieszczady Mountains, the Low Beskids, history of human settlement

Zagadnienia nazewnictwa wodnego występują sporadycznie w literaturze geograficznej i historycznej. Najczęściej są to słownikowe objaśnienia etymologii hydronimów, publikacje określające przydatność nomenklatury dla potrzeb kartografii lub pozycje wykorzystujące nazewnictwo w badaniach historyczno-osadniczych.

Hydronimia jest przede wszystkim przedmiotem zainteresowań językoznawców. Prace tych badaczy zaowocowały monografiami toponimicznymi: J. Rudnickiego (1939), Z. Stieberta (1949), S. Hrabca (1950), J. Riegera (1987, 1995), W. Lubasia (1962), W. Makarskiego (1986). Zagadnienia związane z nazwami wodnymi Karpat podejmowali J. Rozwadowski (1948), J. Rieger (1969), M. Jurkowski (1969–1970), L. Bednarczuk (1973), oraz E. Pawłowski (1996). Językoznawców interesują przede wszystkim stosunki międzyjęzykowe, słowotwórstwo i relacje hydronimów do innych nazw miejscowych. Przedmiotem niniejszej pracy jest próba określenia wzajemnych stosunków między wybranymi hydronimami a toponimami we wschodniej części polskich Karpat. Praca dzieli się na dwie części. W pierwszej poszukuje się korelacji między zebranymi nazwami wodnymi i terenowymi, w drugiej, na wybranych

przykładach omówiono zmiany w hydronimii karpackiej na przestrzeni ostatnich 500 lat. Materiałem porównawczym, do którego autor odwołuje się w obu tych częściach, jest zbiór nazw średniowiecznych wyekscerpowany przez A. Fastnacha oraz zapisy nomenklatury na przedwojennych mapach obszaru badawczego.

Podstawą materiałową są nazwy zebrane i zlokalizowane na mapie w latach 1993–2014 w oparciu o wywiady nazewnictwa z dawnymi mieszkańcami Bieszczadów i Beskidu Niskiego. Prace terenowe miały charakter ratunkowy (rekonstrukcyjny). W określonym czasie w tej części Karpat można było odszukać tylko nielicznych autochtonów, którzy wrócili w rodzinne strony po powojennych wysiedleniach. Zdecydowaną większość wywiadów trzeba było przeprowadzać z dala od macierzystych osad respondentów. Zarówno odszukiwanie takich osób, jak i odtwarzanie nazw wymagało wypracowania własnego schematu badawczego (W. Krukar 1995, s. 63–83). Eksploracja terenowa przyniosła plon w postaci około 12 000 nazw, które określają tyleż obiektów topograficznych. Około 15% tej liczby (800 mian) to hydronimy, które sygnują przede wszystkim rzeki i potoki górskie.

* Instytut Kultury Fizycznej PWSZ Krosno, ul. Wyspiańskiego 20, 38-400 Krosno, wkrukar@wp.pl

WZAJEMNE STOSUNKI MIĘDZY NAZWAMI RZECZNYMI I NAZWAMI TERENOWYMI

Problem relacji hydronimów do ojkonomów jest znany w pracach językoznawców. E. Rzetelska-Felszko (1996, s. 161) wyróżniła trzy możliwe zestawienia tych nazw:

1. nazwy wodne są starsze od nazw osad, gdyż osady zakładano nad nazwanymi już wodami;
2. nazwa wodna i nazwa osady pochodzą od wspólnej podstawy;
3. nazwy wodne pochodzą od nazw osady (tylko w klarownych i młodszych chronologicznie derywatach).

W takie same ramy da się ująć relacje hydronimów do nazw terenowych. Ciekawą grupę stanowią określenia obszarów źródłiskowych, które w zdecydowanej większości przypadków są młodsze od nazw rzecznych, co wynika z powiązań etymologicznych i historyczno-geograficznych (tab. 1, tab. 2). Nazwy wodne są starsze od nazw obszarów źródłiskowych:
nazwa cieku (hydronim) → nazwa obszaru źródłiskowego (deminutywna i pluralna forma hydronimu)

nazwa cieku (hydronim) → nazwa obszaru źródłiskowego (pluralna forma hydronimu)

nazwa cieku (hydronim) → nazwa obszaru źródłiskowego (hydronim z przedrostkiem Wer)

Klarownymi formami typu pierwszego są: San (Sian) – Sianki, Wiśłok – Wiśloczki (w najstarszych zapiskach Wyśloczkie), z kolei przykładami zestawu drugiego mogą być: Jabłonka – Jabłonki, Połonka – Połonki. Obok wymienionych dwóch wariantów par nazw istnieje trzeci, pośredni, w którym hydronim ma formę prymarną i deminutywną, np. Wołkowyja – Wołkowyjka, ale nazwa obszaru źródłiskowego jest zawsze pluralna: Wołkowyjki. Przedstawione powyżej schematy umożliwiają rekonstrukcję pierwotnej formy zapomnianego lub zniekształconego hydronimu, gdy dysponujemy nazwą odnoszącą się do jego terenu źródłiskowego. Udokumentowane pary nazw: hydronim – nazwa obszaru źródłiskowego z toponimii obszaru badań zestawiono w tabeli 1.

Tabela 1

Wybrane nazwy cieków i ich obszarów źródłiskowych w Bieszczadach i wschodniej części Beskidu Niskiego

Tabelle 1

Namen der Flussläufe und deren Quellengebiete in Bieszczady-Gebirge und im Ostteil der Niederen Beskiden – Auswahl

Lp.	Nazwa cieku	Nazwa obszaru źródłiskowego	Uwagi
1.	San (Sian)	Sianki	w obszarze źródłiskowym powstała wieś Sianki
2.	Wołosaty	Wołosate	w obszarze źródłiskowym powstała wieś Wołosate
3.	Hulski	Hulszczyki	Hulski – lewy dopływ Sanu w Bieszczadach Zachodnich
4.	Tworyńczyk	Tworyńczyki	Tworyńczyk (na mapach Tworylczyk) – lewy dopływ Sanu w Bieszczadach Zachodnich
5.	Solinka (Solina)	Solinki (Soliny)	obecnie Wetlina (Wetlinka), prawy dopływ Solinki uchodzącej do Sanu koło Polańczyka
6.	Wołkowyja	Wołkowyjki	w dorzeczu Solinki, źródłiska na wschodnim stoku Markowskiej
7.	Hoczewka (Hoczew)	Hoczvice (Hiczvice)	w obszarze źródłiskowym powstała wieś Huczvice
8.	Jabłonka	Jabłonki	w dorzeczu Hoczewki, w obszarze źródłiskowym powstała wieś Jabłonki
9.	Stężnica	Stężniczki	w dorzeczu Hoczewki
10.	Żernica	Żerniczki	w dorzeczu Hoczewki; nazwa Żernica wyparta na mapach przez błędny hydronim Ruchlin
11.	Ośława	Oślawice	w dorzeczu górnej Ośławy, powyżej Woli Michowej
12.	Balnica	Balniczki	w dorzeczu górnej Ośławy, powyżej Woli Michowej
13.	Ośławica	Oślawiczki	w dorzeczu Ośławy, w okolicy Komańczy
14.	Tarnawka	Tarnawki	w dorzeczu Ośławy, obszar źródłiskowy pod Chryszczatą
15.	Kamianka	Kamionki	w dorzeczu Tarnawki, w obszarze źródłiskowym powstała wieś Kamionki
16.	Połonka	Połonki	w zachodnim dorzeczu Ośławy
17.	Sanoczek	Sanoczki	obszar źródłiskowy obejmuje dwa potoki o nazwach Sanoczek
18.	Wiśłok	Wiśloczki	górne dorzecze Wiśłoka, obecnie z miejscowościami: Wiśłok Wielki i Wiśloczek
19.	Mutnik	Mutniki	w dorzeczu Wiśłoka, pogranicze Moszczańca, Surowicy i Woli Niżnej
20.	Jasiołka (Jasył)	Jasłyki	obszar źródłiskowy na terenie wsi Jasiel
21.	Iwełka	Iwełki	obszar źródłiskowy w dorzeczu Wiśłoki na terenie wsi Chyrowa

Opracowanie własne

DORZECZE GÓRNEGO SANU

Największą rzeką polskich Karpat jest San, który powstaje na terenie wsi Sianki. Hydronim ten był różnie kontynuowany w językach polskim (forma San) i ruskim (ukraińskim – forma Sian). Występowanie tych dwóch wariantów jest różnie wyjaśniane przez językoznawców (por. J. Rozwadowski 1948, s. 190, Z. Stieber 1936, s. 172–174, W. Makarski 1996, s. 97–98). Nazwa Sianki oznacza miejsce, gdzie z połączenia wielu mniejszych cieków (Sanków – Sianków) powstaje rzeka San (Sian). Sianki – jako nazwa osady – znana jest od roku 1580. Określenie samego miejsca jest starsze. Starsza jest też nazwa grzbie-tu Siańskie, który zamyka od wschodu zlewnię górnego Sanu. Oronim ten odnotowują dokumenty już w roku 1534 (...*gór Sanyski i Bykow*) (A. Fastnacht 2002, s. 127), czyli wcześniej niż wymieniana po raz pierwszy w 1537 r. wieś Tarnawa, obejmująca wówczas najwyższą część dorzecza Sanu (A. Fastnacht 1991, s. 63). W nazewnictwie terenowym tego obszaru nie zachował się żaden historyczny Sanek (Sianek). Mamy tu tylko jeden hydronim zbudowany na podstawie San – Sianowy, który sygnuje potok płynący spod Opołonka¹ (ryc. 1). Jest to oczywiście nazwa sekundarna, a zatem i młodsza względem głównej rzeki na tym terenie. W Słowniku historyczno-krajoznawczym gmina Lutowiska² znajdujemy wzmiankę, że „aż

do czasów zaborów, główne źródło Sanu znajdowało się pod Opołonkiem, a potok spod niego spływający był „prawdziwym” Sanem. Dopiero w czasach austriackich przybyła do Sianek specjalna komisja, która zadecydowała, że głównym źródłem Sanu będzie to w rejonie Przełęczy Użockiej”. Czy faktycznie tak było? Najstarsze mapy, układ lokalnej hydronimii oraz tradycja wskazują, że nie. Tak zwana mapa Miegi³, którą ukończono w 1783 r. (A. Konias 2000, s. 51–52), czyli kilka lat po zajęciu Galicji przez Austriaków, lokalizuje jednoznacznie San powyżej ujścia Sianowego. Hydronim Sianowy jest sekundarny względem Sanu, i, co za tym idzie, młodszy. Także w miejscowej tradycji nie zachował się żaden ślad, który mówiłby o początkach Sanu pod Opołonkiem. Wręcz przeciwnie. Mieszkańcy Sianek⁴ do czasów ostatniej wojny za główne źródło Sanu uważali wyciek na północno zachodnim stoku góry Diwcz, poniżej drogi na Przełęcz Użocką. Takie położenie ma ono na planie katastralnym wsi z 1852 r.⁵ i austriackiej mapie specjalnej⁶ (ryc. 2). Na pierwszej z map sygnuje je podpis *Ursprung des San Flusses*, a na drugiej *San Urspg.* Od przedwojennych mieszkańców Sianek i Beniowej⁷ wiemy, że do czasów ostatniej wojny było to ważne miejsce odpustowe. O wycieku tym pisali m.in. W. Pol (1869); J. Kuczera (1931, s. 26); A. Wrzosek (1938,

Ryc. 1. Hydronimia górnej zlewni Sanu
Abb. 1. Hydronymie des oberen San-Einzugsgebiets

³ *Erste Josephinische Landesaufnahme von Galizien* (1:28 800), coll. XV, sect. 141. Mapę udostępnił mi łaskawie dr Mateusz Troll z Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ w Krakowie, za co mu uprzejmie dziękuję.

⁴ Wywiady swobodne: Katarzyna Fedyczkanycz, Sianki (06.12.2008 r., 04.12.2009 r.), wywiad korespondencyjny: dawni mieszkańcy Sianek, Peremożne koło Komarna (01.09.2001 r.).

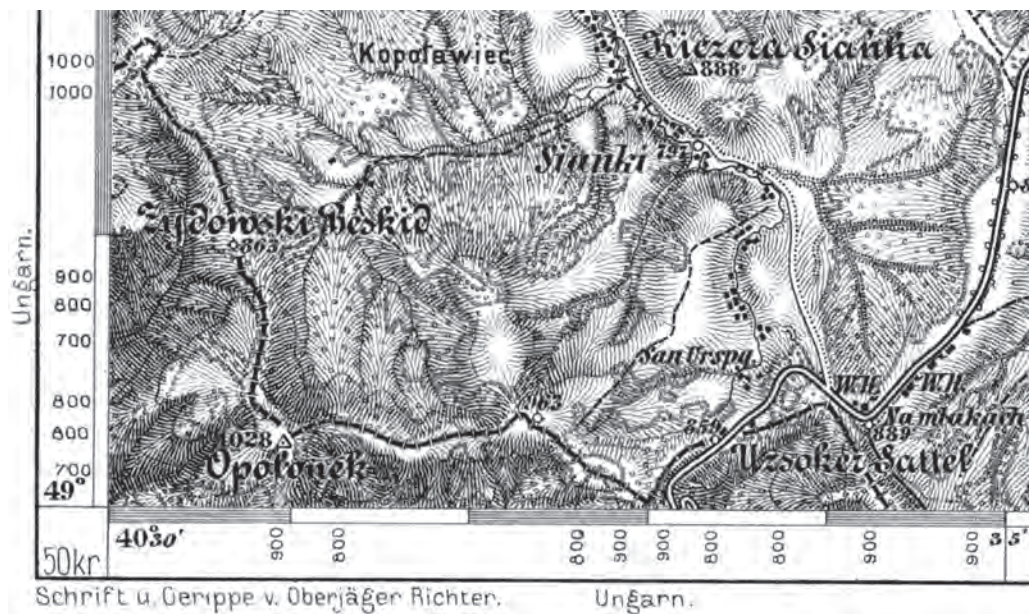
⁵ *Mapa katastralna wsi Sianki* (1:2880), Archiwum Państwowe w Rzeszowie. Fragment udostępniony przez p. Macieja Augustyna, za co mu uprzejmie dziękuję.

⁶ *Turka* (1:75 000), zone 9 kol. XXVIII (1879).

⁷ Wywiady swobodne: Katarzyna Fedyczkanycz, Sianki (07.04.2002 r., 06.12.2008 r., 04.12.2009 r.), Anastazja Diakuńczak (Beniowa), Łaniwka (05.02.2011 r.).

¹ Wywiad swobodny: Katarzyna Fedyczkanycz, Sianki (6.12.2008 r.).

² *Bieszczady. Słownik historyczno-krajoznawczy. Część I. Gmina Lutowiska, Ustrzyki Górne* – Warszawa, Bieszczadzki Park Narodowy – Wydawnictwo Stanisław Kryciński 1995, s. 307.

Ryc. 2. Źródło Sanu na austriackiej mapie specjalnej
Abb. 2. Die San-Quelle auf der österreichischen Speziallandkarte

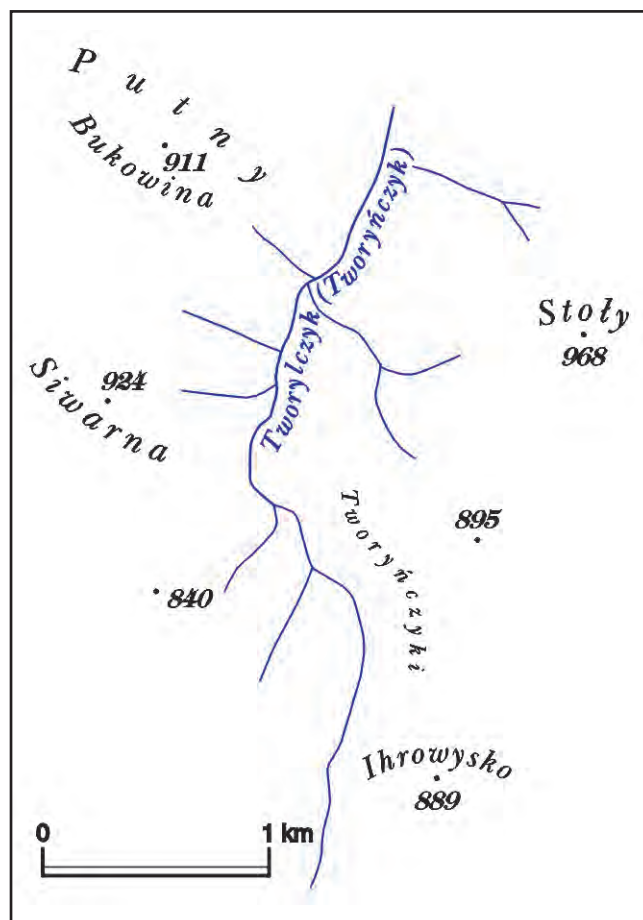
Ryc. 3. Hydronim Tworyńczyk na planie katastralnym Tworylnego
Abb. 3. Das Hydronym Tworyńczyk auf dem Katasterplan der Ortschaft Tworylne

s. 76) i M. Orłowicz (1954, s. 13). O „specjalnej komisji” nic nie wiadomo. Autorzy nie podają źródła tej informacji. Przykład Dniestru wskazuje, że nie było potrzeby jej powoływania. Źródło tej rzeki ustalił profesor Benoni w 1878 r. (J. Gudowski, J. Nesteruk 2007, s. 23), zapewne na bazie II zdjęcia austriackiego z lat 1806–69⁸, na którym wyciek jest zaznaczony pod grzbietem Rozłucza (a nie w Dniestrzyku Dubowym).

Potok Wołosaty w 1489 r. zwany był Stuposan (M. Augustyn 1996, s. 93). Nazwa oznacza „potok zstępujący do Sanu”. Z XVIII i XIX w. znamy jeszcze zapisy Rzeka Stuposianska i Wołosianka (M. Augustyn 1996, s. 93). Nazwy Wołosaty i Wołosatka, używane zamiennie, odnotowane są dopiero w 1786 r. (M. Augustyn 1999, s. 69–70). Wszyscy przedwojenni mieszkańcy Stuposian⁹, Bereżek¹⁰, Ustrzyk Górnych¹¹ i Wołosatego¹² główny potok w swojej miejscowości nazywali Wołosatką.

Hydronim Wołosaty (Wołosatka) jest rozmaicie etymologizowany. J. Rudnicki (1939, s. 41) wiąże go z biegiem cieku: „kręty jak włos”, a J. Rieger (1968, s. 182) z „terenem włochatym, np. porośniętym przez las”. Z ukraińskim wyrazem wołosatyj „włochatyj” wiążą się też nazwy terenowe typu Wołosień, Wołosanka, które historycy (M. Augustyn 1996, s. 95) łączą z łąkami lub pastwiskami obfitującymi w wysokie trawy. Na badanym terenie udokumentowano 13 takich toponimów. W. Makarski (2001, s. 138) zwraca uwagę, że te dwie możliwe interpretacje hydronimu sytuują go w różny sposób względem nazwy miejscowej Wołosate. W pierwszym przypadku ojkonim jest wtórny względem hydronimu, w drugim odwrotnie. Na nazwy Wołosaty – Wołosate można spojrzeć pod innym kątem. W dolinie omawianego potoku najstarszą osadą były położone przy jego ujściu do Sanu Stuposiany. Ludzie z tej osady niewątpliwie penetrowali całą górną zlewnię tego cieku, gdy nie było jeszcze ani Ustrzyk, ani Wołosatego (wsi). Przypuszczalnie już wtedy jakoś ten obszar określali. Jeżeli zastosujemy podane wyżej schematy do doliny Wołosatego, otrzymamy nazwy obszaru źródłkowego: Wołosatczyki¹³ (według wzoru Sian – Sianki) lub Wołosate (forma mnoga od Wołosaty). Jeżeli zastosowana tu paralela jest trafna, to hydronim Wołosaty jest starszy niż wskazują na to dokumenty, a nazwa wsi pochodzi od nazwy terenowej, oznaczającej „miejsce, gdzie mniejsze potoki (Wołosate lub Wołosatczyki) łączą się i tworzą jeden główny o nazwie Wołosaty”.

W bieszczadzkim dorzeczu Sanu płynie potok Tworylczyk. Właściwa forma tego hydronimu to Tworyńczyk. Pochodzi on od nazwy wsi Tworynne, bo tak dawniej miejsco-

Ryc. 4. Potok Tworyńczyk i nazwa terenowa Tworyńczyki

Abb. 4. Der Bach Tworyńczyk und der Landschaftsname Tworyńczyki

wi nazywali dzisiejsze Tworylne¹⁴. Tą starą formę znajdziemy na planie katastralnym Tworylne¹⁵ i mapach austriackich (Tworynczyk B.)¹⁶ (ryc. 3). Zachowała się ona jeszcze w innych nazwach terenowych. Przykładowo ludność z Zawoja¹⁷ skałę i pole po prawej stronie Wetlinki, czyli w granicach Tworylnego, nazywała odpowiednio: Skała Tworyńska i Łokot Tworyński¹⁸. Potok Tworyńczyk wypływa z lasu, który dawniej w Krywem nazywano Tworyńczyki (Tworyńczyki Jaśkowe i Klukowe)¹⁹ (ryc. 4).

⁸ http://archivportal.arcanum.hu/maps/html/katfelm2b_google.html.

⁹ Wywiad swobodny: Stefan Pyłyp (Stuposiany), Rychtycze (17.01.2011 r.).

¹⁰ Wywiad korespondencyjny: Mikołaj Dziadyk (Bereżki), Pitsburgh (14.03.1997 r.).

¹¹ Wywiady swobodne: Piotr Kocur (Ustrzyki Górne), Rymań (07.08.1996 r.) i Michał Janko (Ustrzyki Górne), Pławęcino (07.08.1996 r.), wywiad korespondencyjny: Danyło Janko (Ustrzyk Górnych), Rychtycze (20.01.2001 r.)

¹² Wywiad swobodny: Olena i Dmytro Moszczyc (Wołosate), Dubliki k. Stryja (03.10.1999 r.), Stefania Pasemkiw (Wołosate), Myrtiuki k. Stryja (19.08.1997 r.), Petro Łyszaniec (Wołosate), Stryj (19.08.1998 r., 02.10.1999 r.).

¹³ Na terenie wsi jeden z potoków ma nazwę Wołosatczyk.

¹⁴ Wywiad swobodny: Józef Kuszała, Tworylne (31.07.1993 r.), wywiad korespondencyjny: Stefan Kuczniak (Tworylne), Kwieciewo (18.08.1994 r.).

¹⁵ Mapa katastralna wsi Tworylne (1:2880), Archiwum Państwowe w Rzeszowie.

¹⁶ Franziszeische Aufnahme, 1:28 800 Wien, Kriegsarchiv nr katalog. B IX a 387, Coll. VIII sect. 13.

¹⁷ Wywiady swobodne: Wasyl Kucyj (Zawój), Strwiążyk (12.1992 r., 01.1993 r.).

¹⁸ pol. Łokieć Tworyński

¹⁹ Wywiad korespondencyjny: Michał Hruszewicz (Krywę), Dobrogoszcz k. Szczecinka (25.07.1994 r., 24.08.1994 r., 23.02.2004 r.), wywiad swobodny: Michał Hruszewicz, Dobrogoszcz k. Szczecinka (16–18.07.1996 r.).

Środkową część Bieszczadów zajmuje dorzecze Solinki z jej największym dopływem Wetliną (Wetlinką). Z przebiegu rozgraniczenia dóbr Kmitów i Balów z 1519 r. dowiadujemy się, że granica ta biegła: „po przejściu rzeki Solinki od niej do góry między potokami Holschowsky i Solothwinsky, stąd działem między potokami płynącymi do Sanu a płynącymi do Solinki, dalej schodząc z góry Szczytszcze do rzeki Solinki i idąc tą rzeką wyznaczono granice między wymienionymi dobrami aż do ujścia Bystrego do rzeki Solinki” (za A. Fastnacht 2002, s. 144). Przebieg tej granicy jest precyzyjnie utrwalony na starszych edycjach trzeciego zdjęcia austriackiego i na mapie Galicji Kummerera, na których są wniesione zasięgi wsi²⁰. Rozgraniczenie to było poprowadzone wzdłuż starej drogi z Werlasa w stronę Tołstiej, między wsiami Zawóz i Horodek. Potok Holschowsky zachował się w miejscowej hydronimii do dnia dzisiejszego jako Olchowiec na terenie Zawozu²¹. A. Fastnacht (2002, s. 14) zaznacza, że w 1498 r. desygnatami nazwy Olchowiec był prawy dopływ Solinki i leżąca nad nim osada, którą mógł być dzisiejszy Zawóz. Potok Olchowiec płynie w dolinie na północ od Zawozu, z czego wynika, że albo pierwotny Zawóz był w innym miejscu, albo była tam inna, później zanikła osada. Potok Szlotwinsky (właściwie Sołotwiński) spływał do Sanu i zapewne był na terenie Horodka. Dawni mieszkańcy tej nieistniejącej dziś wsi pamiętali taką nazwę, ale nie potrafili jej jednoznacznie zlokalizować²². Możemy jednak z dużym prawdopodobieństwem wskazać, że chodzi tu o ciek między dawnym przysiółkiem Jutryna a zabudowaniami Horodka. Ze Szczytyszcza granica między dobrami Balów i Kmitów schodziła do Solinki, co oznacza, że w tamtym czasie tak określano dzisiejszą Wetlinę (Wetlinkę) (por. A. Fastnacht 2002, s. 144). Ślady tego znajdujemy też w nazewnictwie terenowym. Najwyższy bieg tej rzeki w Moczarnem przed wojną nazywano Solinką²³, a las z jej źródłiskami to po prostu Solinki (Sołynki) lub Soliny (Sołyny)²⁴. Ponadto pole w widłach Solinki, płynącej z Cisnej, i Solinki, dzisiejszej Wetlinki, miało dawniej nazwę w Polankach Medżysołyny lub Medżysołynami²⁵ (ryc. 5). Na podstawie źródeł kartograficznych można sądzić,

Ryc. 5. Pole Medżysołynami przy połączeniu Solinki i Wetlinki

Abb. 5. Der Flur Medżysołynami am Zusammenfluss von Solinka und Wetlinka

że zmiana nazwy z Solinki na Wetlinkę musiała nastąpić około połowy XIX w. Rzeka ta nie jest podpisana na mapie Miega²⁶, a na drugim zdjęciu austriackim Galicji z lat 1828–1863 jest opisana na jednym arkuszu jako Solinka²⁷, a na sąsiednim jako Wetlinka²⁸. Podobny brak konsekwencji zauważyć można na mapie topograficznej WIG²⁹ z okresu międzywojennego, gdzie wymienione nazwy występują na przemian (ryc. 6). Układ hydronimiczny złożony z dwóch Solin (Solinek) obok siebie ma bardzo archaiczny charakter, który mógł funkcjonować tylko w okresie poprzedzającym stałe osadnictwo lub w początkowej fazie jego rozwoju, gdy nie było jeszcze potrzeby odróżniania obu desygnatów od siebie. Możliwe, że kiedyś całe dorzecze Solinki było określane ogólną nazwą terenową Soliny lub Solinki. Ciekawostką jest fakt, że przed wysiedleniami w Polankach ciek ten nazywano Zawanka³⁰. Miano to oznacza rzekę płynącą od strony Zawoja³¹.

²⁰ Ustrzyki Dolne (1:75 000), zone 8 kol. XXVII (1878), *Administrativ-Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien mit dem Grossherzogthume Krakau und den Herzogthümern Auschwitz, Zator und Bukowina* (1:115 200), Carl Kummerer Ritter von Kummersberg. (Im Jahre 1880 nach der Karte des k.k.mil. geogr. Institutes revidirt). Wien, Bl 36 Umgebungen von Baligrod und Wola michowa.

²¹ Wywiad swobodny: Piotr Wronowski, Zawóz (21.09.20013 r.). Na mapie topograficznej Myczków (1:25 000) z 1959 r. jest hydronim Olchowce.

²² Wywiad korespondencyjny: Aleksander Benczarski, p. Gadowski (Horodek), Wyzniakiwka k. Krywogrodu (15.10.2013 r.).

²³ Na mapach powojennych wprowadzono sztucznie miano Górna Solinka.

²⁴ Wywiady swobodne: Władysław Buchwak (Wetlina), Lesko (04.1993 r., 09.1994 r.), wywiad swobodny: Bazyli Dziuba (Wetlina), Wyszewo k. Koszalina (03.07.1996 r.).

²⁵ Wywiad swobodny: Jan Maszczak (Polanki), Terka (12.02.1993 r.), wywiad swobodny: Bazyli Jurysta (Polanki), Urowo k. Iławy (13.07.1995 r.), wywiady korespondencyjne: Piotr Czarnecki (Polanki), Bukowiec (08.1995 r., 09.03.1996 r.).

²⁶ *Josephinische Aufnahme*, 1:28 800, Wien, Kriegsarchiv, nr katalog. B IX a 390, arkusze Coll. XIV sect. 123 i Coll. XIV sect. 125.

²⁷ *Franzsiszeische Aufnahme*, 1:28 800 Wien, Kriegsarchiv nr katalog. B IX a 387, Coll. VIII sect. 14.

²⁸ *Franzsiszeische Aufnahme*, 1:28 800 Wien, Kriegsarchiv nr katalog. B IX a 387, Coll. VIII sect. 13.

²⁹ „Dźwiniacz” (1:100 000), pas 52, słup 35, WIG, Warszawa, 1938.

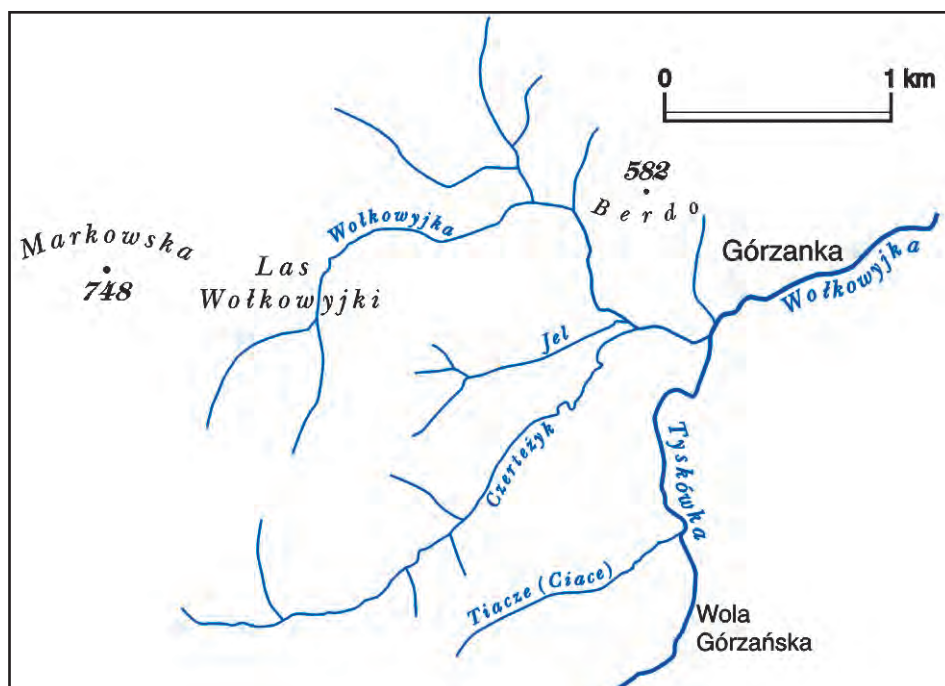
³⁰ Wywiad korespondencyjny: Piotr Czarnecki (Polanki), Bukowiec (09.03.1996 r.).

³¹ W wymowie miejscowej ludności przymiotnik utworzony od ojkonimu Zawój brzmiał „zawański”, a nie „zawojski”, stąd nazwa Zawanka.

Ryc. 6. Solinka – Wetlinka na mapie WIG

Abb. 6. Die Flüsse Solinka – Wetlinka auf der Landkarte des Militärinstituts für Geodäsie (auf Polnisch: WIG)

Ryc. 7. Wołkowyjka i Las Wołkowyjki. Toponimia w okolicy Górzanki

Abb. 7. Wołkowyjka und der Wald Las Wołkowyjki. Toponymie in der Gegend von Górzanka

W lewym dorzeczu Solinki płynie potok zwany w swym dolnym biegu Wołkowyją lub Wołkowyjką. Powstaje on z połączenia dwóch dużych cieków, które wypływają powyżej nieistniejących dziś wsi Tyskowa i Radziejowa. Tam jednak omawiana nazwa nie funkcjonowała³², a płynący ciek na mapie

Kummerera to Tyskowska B³³. Ale leżąca poniżej Górzanka jest już nad Wołkowyjką. Taką nazwę ma bowiem potok wypływający z lasu zwanego Wołkowyjki³⁴ ze wschodnich stoków Markowskiej. Z wymienioną Tyskówką łączy się on w górnej Górzance (ryc. 7).

³² Wywiady swobodne: Kazimierz Budziński (Tyskowa), Stężnica (09.02.1993 r., 20.09.2008 r.), wywiad swobodny: Stanisław Miler (Radziejowa), Stężnica (20.09.2008 r.), wywiady korespondencyjne: Piotr Matwijczak (Radziejowa), Hurko (01.02.2002 r., 02.04.2002 r.), Michał Janczyszyn (Radziejowa), Luboradz (05.04.2002 r.).

³³ *Administrativ-Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien...*, op. cit. Bl. 36.

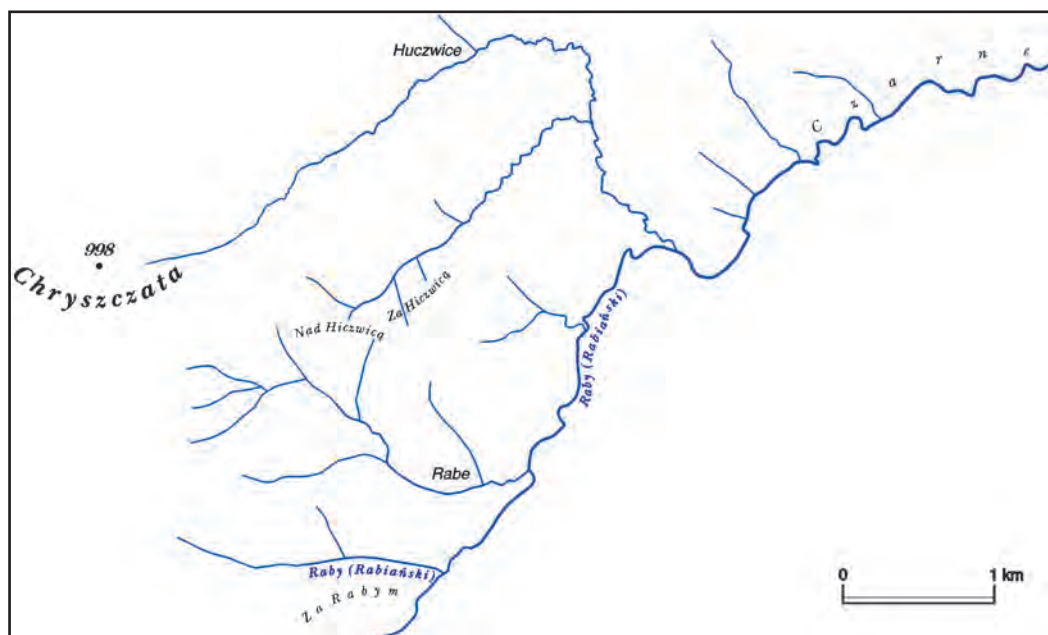
³⁴ Wywiad swobodny: Henryk Sidorski, Górzanka (01.2013 r.).

DORZECZE HOCZEWKI

Interesująco pod względem historyczno-nazewniczym przedstawia się dorzecze Hoczewki. Przyjmuje się, że ciek ten ma swoje źródła pod Wołosanią i w górnym biegu nazywa się Jabłonką. Zatem jego obszar źródłkowy mógł być pierwotnie określany mianem Jabłonki, które później stało się nazwą osady³⁵. Z. Stieber (1948, s. 18) zauważa, że dawna nazwa Hoczewki to Hoczew. Rzeczka Hoczew powinna mieć więc swój początek w miejscu zwanym Hoczewice (Hoczvice). Obszar taki znajdował się u wschodniego podnóża Chryszczatej, gdzie później założono wieś Huczvice. Osada ta, podobnie jak sąsiednia o nazwie Rabe, obecnie nie istnieje. W trakcie prac terenowych udało się udokumentować dwie nazwy, które pozwalają zlokalizować dawną Hoczewicę. W wywiadzie korespondencyjnym z dawną mieszkanką Rabego, p. Proc, czytamy: „... po prawemu boci pry dorozi na seło Hiczwyci pole nazywały „Nadhiczwycej”³⁶. Z kolei indagacja z p. Dobrzańską z Rabego przyniosła toponim Za Hiczwiciu (Za Hiczwicoju)³⁷. Obie nazwy: Nad Hiczwicą i Za Hiczwicą jednoznacznie, chociaż tylko pośrednio, wskazują, że dawna Hoczewica (Hiczwica) to potok między Rabem a Huczvicami³⁸ (ryc. 8). Dokumenty z 1511 r. odnotowują nazwę wodną Hoczwyiczka w lewej części górnego dorzecza Hoczewki, a A. Fastnacht (1991, s. 154) przypuszcza, że może to być teren wsi Huczvice. Razem z Hoczwyiczką wymieniony jest potok Czerni, po którym śladem

onomastycznym jest nazwa lasu i część doliny potoku Rabskiego, zwana Czarne.

W prawym dorzeczu Hoczewki mamy dwa hydronimy: Stężniczkę i Ruchlin. Pierwsza z nazw desygnuje potok płynący przez wieś Stężnicę. Na jej terenie zachowało się miano Stężniczki³⁹, które desygnuje źródłiska tego cieku. Potok Ruchlin płynie przez dwie nieistniejące wsie Żernicę Niżną i Żernicę Wyżną. Zapisy z 1511 r. mówią, że główny potok w tej dolinie zwano wówczas Żernica (Zernica) (A. Fastnacht 2002, s. 277). Potwierdza to też obecność nazwy terenowej Żerniczki przy granicy z Bereźnicą Wyżną (ryc. 9). Zamianę nazwy Żernica na Ruchlin zawdzięczamy mapie trzeciego zdjęcia austriackiego z drugiej połowy XIX w.⁴⁰ i późniejszym opracowaniom kartograficznym, które ten obraz utrwaliły. Hydronim Ruchlin jest na mapach nie tylko źle umiejscowiony, ale także błędnie zapisany. Właściwa jego forma – Rublin⁴¹ (w dokumentach Rubloni) – znana jest już w 1511 r. (A. Fastnacht 2002, s. 83). J. Rieger (1969, s. 141) objaśnia ją jako „rąbany” potok i łączy z zaciosami, znakami na drzewach lub wyrąbanym lasem. Równocześnie ten sam badacz inaczej etymologizuje hydronim Ruchlin: od ukr. *ruchla* „świnia”. Nie jest to jedyny przykład, gdzie zniekształcenia nazw na mapach są na tyle odległe od form rzeczywistych, że trudno się spodziewać, aby dały prawidłowe objaśnienia.

Ryc. 8. Toponimia okolic Huczwic

Abb. 8. Toponymie der Gegend um Huczvice

³⁵ Według J. Riegera (1968, s. 64) nazwa potoku jest przyjęta z nazwy wsi.

³⁶ Wywiad korespondencyjny: Marią Proc (Rabe), Dublany k. Sambora (12.01.1996 r.).

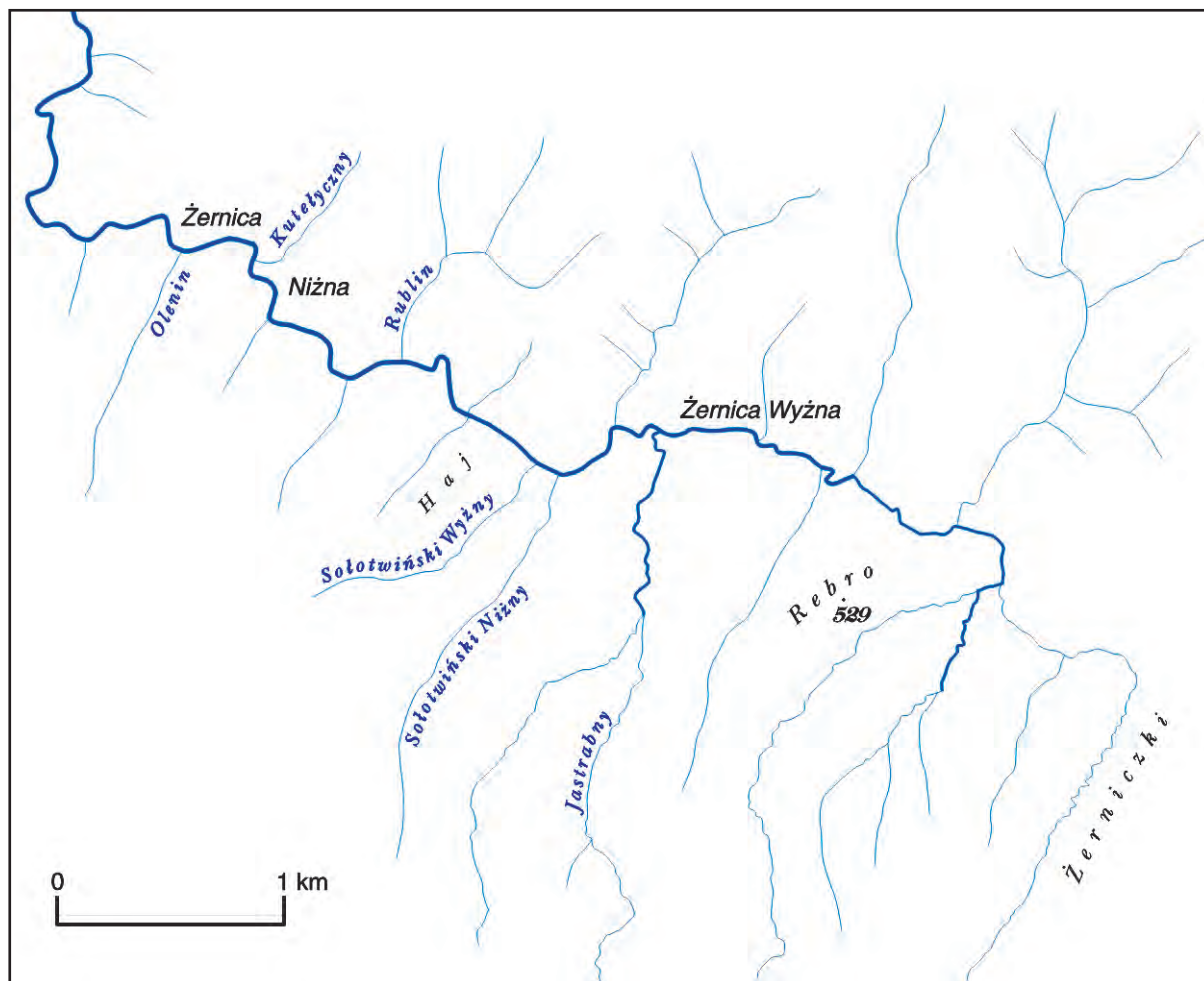
³⁷ Wywiady swobodne: Maria Dobrzańska (Rabe), Cisna (04.1993 r., 14.10.2010 r.).

³⁸ Hydronim Hiczwyca w okresie międzywojennym w Rabem zapisał Z. Stieber (1949, s. 28).

³⁹ Wywiad swobodny: Piotr Galant, Stężnica (09.02.1993 r.), wywiad korespondencyjny: Włodzimierz Kowal (Stężnica), Resko (29.12.2000 r.).

⁴⁰ „Lisko u. Mezo-Laborc” 1:75 000, z. 8, kol. XXIV, K. u K. Mitargeographisches Institut in Wien (1880).

⁴¹ Wywiady swobodne: Antoni Wołoszyn (Żernica Niżna), Tańków k. Koszalina (19.07.2007 r.), Michał Nowy, Żernica Niżna (29.09.2013 r.), wywiad korespondencyjny: Michał Nowy (Żernica Niżna), Kaliska k. Białego Boru (24.10.2008 r.).

Ryc. 9. Wybrane nazwy terenowe w dolinie Żernicy
Abb. 9. Ausgewählte Landschaftsnamen im Żernica-Tal

DORZECZE OSŁAWY

Dorzecze Osławy dość wyraźnie rozpada się na trzy części: wschodnią – Tarnawki, środkową – Osławy i zachodnią – Osławicy.

Obszar źródłowy pierwszego cieką znajduje się na północnych stokach Chryszczatej w miejscu zwanym Tarnawki. Przed ostatnią wojną nazwa ta odnosiła się do położonego tutaj lasu, polan oraz wypływających stąd potoczków⁴². W górnej części dorzecze Tarnawki jest asymetryczne. W lewej, większej jego części, płyną potoki: Kamianka i Kalniczka. Pierwszy ma początek na terenie nieistniejącej obecnie wsi Kamionki. Zestawienie hydronimu z nazwą osady wskazuje, że ojkonim powstał od pierwotnej nazwy terenowej⁴³ (ryc. 10).

W nazewnictwie miejscowym doliny górnej Osławy (powyżej Smolnika) zwracają uwagę przynajmniej dwie Osławice. Pole sygnowane takim mianem, znane dawnym mieszkańcom

Maniowa⁴⁴ i Szczurbanówki⁴⁵, było dawniej na pograniczu tych wsi. Od autochtonów z Balnicy wiadomo, że Osławicą nazywano tu także główny ciek źródłowy Osławy, co potwierdzają też mapy zdjęcia franciszkowskiego⁴⁶ (ryc. 11) i Kummerra⁴⁷ (ryc. 12). Być może są to ślady toponimiczne dawnej osady o takiej nazwie, znanej z lustracji królewskiej z 1565 r., która zanikła, a jej lokalizacja do dziś nie jest znana. A. Fastnacht (1962, s. 160) słusznie zauważa, że „niewątpliwie osada ta znajdowała się nad strumieniem Osławicą” i umiejscawia ją koło Komańczy. Przypuszczalnie historyk ten nie znał takiego samego hydronimu z okolicy Woli Michowej.

⁴⁴ Wywiad swobodny: Mikołaj Łazoryszak (Maniów), Trzebiatów (08.08.1996 r.).

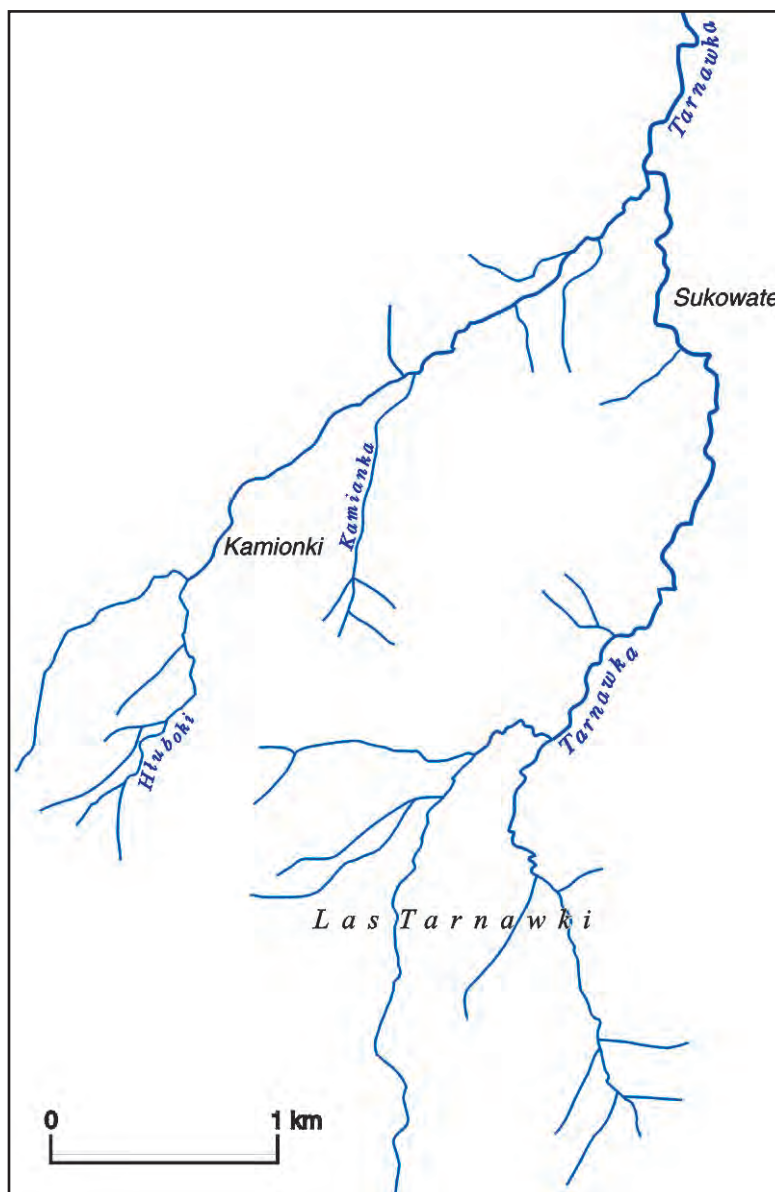
⁴⁵ Wywiad swobodny: Julian Fesio (Szczurbanówka), Trzebusz (08.08.1996 r.).

⁴⁶ http://archivportal.arcanum.hu/maps/html/katfelm2b_google.html.

⁴⁷ *Administrativ-Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien...*, op. cit. Bl. 36.

⁴² Wywiad korespondencyjny: dawni mieszkańcy wsi Kamionki, Hermaniwka k/Borszczowa (27.01.2000 r.).

⁴³ W pracach językoznawców nazwę wodną wywodzi się od nazwy wsi (por. J. Rieger 1968, s. 72).

Ryc. 10. Toponimia w dolinie górnej Tarnawki

Abb. 10. Toponymie im Tal des oberen Flusslaufes von Tarnawka

W Maniowie do Osławy uchodzi potok Balnica, nad którym do połowy lat czterdziestych XX w. istniała wieś o takiej samej nazwie. Z jej przywileju założycielskiego z 1549 r. wiemy, że obok były osada i ciek Banniczka (Balniczka) (A. Fastnacht 1962, s. 159–160). Hydronim taki zachował się w pamięci dawnych mieszkańców wsi⁴⁸, a jego desygnatem jest największy lewy dopływ Balnicy (ryc. 11).

W dorzeczu Osławicy, płynącej przez Komańczę, charakterystycznymi mianami są Osławiczki. Dane historyczne i badania terenowe przynoszą co najmniej trzy takie nazwy. Pierwsza odnosi się do dolnego biegu potoku Jawornik między Rzepe-

dzią a Komańczą. Znamy ją z aktów lokacyjnych wymienionych wsi z lat 1512 (A. Fastnacht 1998, s. 40) i 1526 (A. Fastnacht 2002, s. 94). Hydronim ten później zanikł, ale z opisu rozgraniczenia wymienionych osad wynika jednoznacznie, że jest to pierwotna nazwa potoku Jawornik. Druga Osławiczka zachowała się w Dołżycy. Nazwę taką znajdujemy w Metryce Józefińskiej (za J. Rieger 1968, s. 117) oraz na mapie Kummerera⁴⁹ (ryc. 13). Potwierdziły je także badania terenowe, które przyniosły formy: Wisławiczka i Wisławiczki⁵⁰. Toponimy Osławiczka i Wisławiczka są wzajemnymi odpowiednikami.

⁴⁸ Wywiady swobodne: Stefan Seńko (Balnica), Smolnik (24.06.1989 r.; 25.01.1991 r.), p. Stec (Balnica), Trzebusz k. Trzebiatowa (08.08.1996 r.), wywiad korespondencyjny: dawni mieszkańcy Balnicy k. Sambora (29.08.1998 r.).

⁴⁹ *Administrativ-Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien...*, op. cit. Bl. 36.

⁵⁰ Wywiady swobodne: Michał Krysyra (Dołżycza k. Komańczy), Radoszyce (01.05.1989 r.), Paraska Szaryj (Dołżycza k. Komańczy), Komańcza (29.08.2008 r., 14.10.2010 r.).

Ryc. 11. Oślawica jako nazwa górnej Oślawy – mapa II zdjęcia austriackiego. Uwagę zwracają dwa hydronimy: Balnica. Położony w części północnej sygnuje potok, którego właściwa nazwa to Balniczka (Banniczka)

Abb. 11. Oślawica als der Name des oberen Laufes von Oślaw – Karte der II. Landesaufnahme. Beachtenswert sind zwei Hydronyme: Balnica ist im Nordteil lokalisiert und signiert den Bach, dessen eigentlicher Name Balniczka (Banniczka) ist

Etymologia Oślawy jest niejasna (L. Bednarczuk 1973, s. 26). Czy nie pozostaje ona w jakimś związku z Wisłą?⁵¹ Trzeci interesujący nas toponim w okresie międzywojennym zanotował Z. Stieber (1949, s. 53) w Łupkowie: „Pid Oślawyczky” (Pod Oślawiczki). Z tego krótkiego przeglądu wynika, że miejsce z początkami Oślawy, koło Maniowa i Balnicy, nazywano dawniej Oślawicą lub Oślawicami, a w dolinie Oślawicy koło Komańczy jej dopływy określano Oślawiczkami. Prostota mechanizmu tworzenia mian sekundarnych oraz ich powtarzalność wskazują, że są to nazwy związane z najstarszymi śladami stałego osadnictwa. Ciekawy jest fakt, że dwa hydronimy Oślawice i Oślawiczki występują w dorzeczu Wisłoka! Sygnują one odpowiednio ciek płynący z pasma Bukowicy w stronę Wisłoka

⁵¹ Z. Stieber (1949, s. 52) zapisał w Wielopolu Oślawę jako (W)osławę, chociaż tu zapewne z protezą.

Wielkiego i jego prawy dopływ (ryc. 14). Większy z potoków na polskich mapach z okresu międzywojennego (i późniejszych) ma błędną nazwę Garbka⁵². Interesujące nas hydronimy znane były mieszkańcom trzech miejscowości: Przybyszowa⁵³, Karlikowa⁵⁴ i Wisłoka Wielkiego⁵⁵. Potwierdzają je też inne źródła, np. Metryka Józefińska wsi Wisłok⁵⁶, zapisy Z. Stiebe-

⁵² „Lesko” (1:100 000), pas 51, słup 34, WIG, Warszawa, 1938.

⁵³ Wywiad swobodny: Michał Szaryj (Przybyszów), Rzepedź (09.07.1989 r.).

⁵⁴ Wywiady swobodne: Andrzej i Piotr Duduś (Karlików), Mokre-Morochnica (08.09.1990 r., 04.1996 r.).

⁵⁵ Wywiady swobodne: Bazyl Szarak, Wisłok Górny (07.07.1989 r., 06.08.1995 r.).

⁵⁶ Za J. Rieger (1968, s. 117).

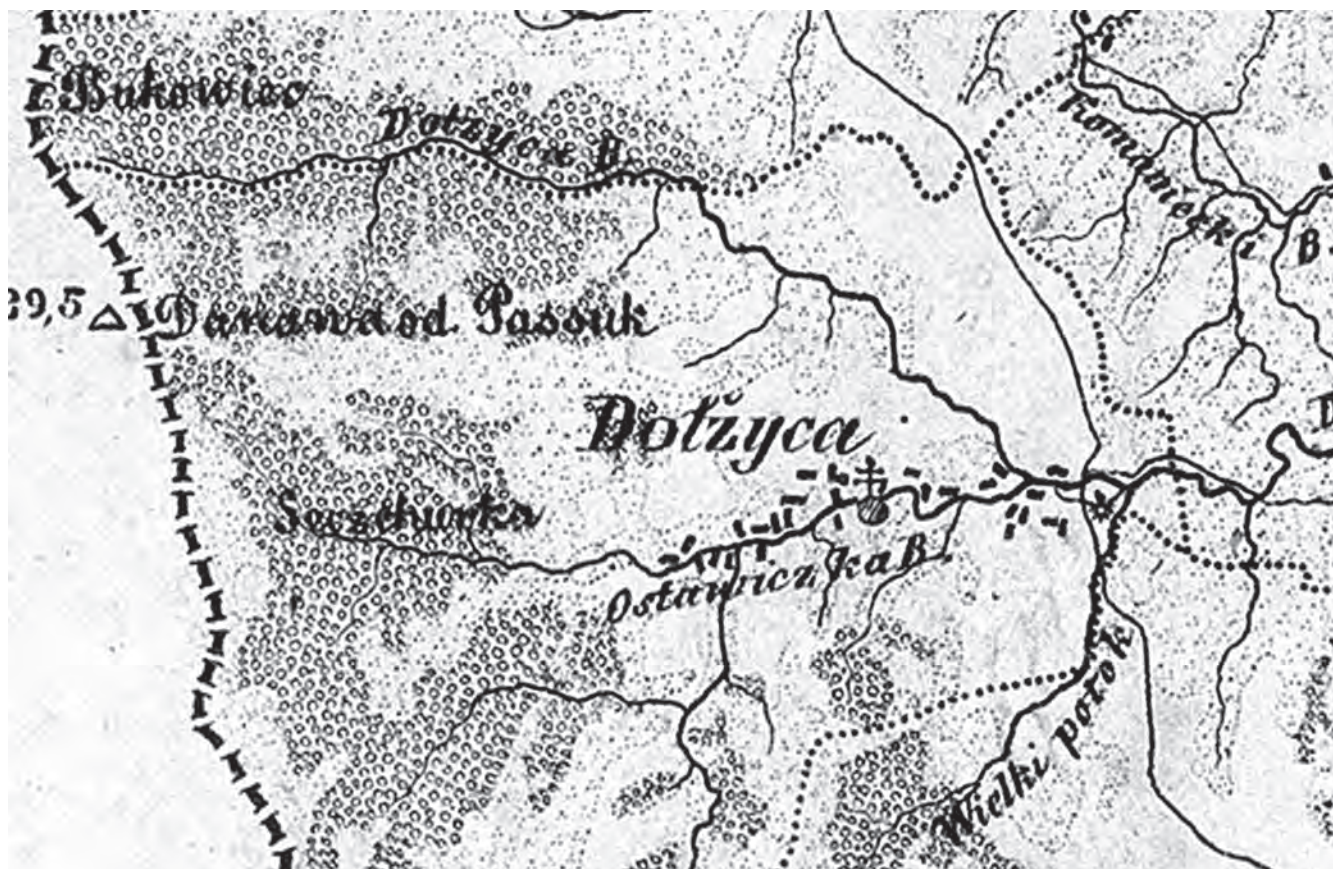
Ryc. 12. Oslawica w Maniowie. Fragment mapy Kummerera

Abb. 12. Oslawica in Maniów. Fragment der Landkarte von Kummerer

ra (1949, s. 53) oraz mapy austriackie⁵⁷. Skąd się wzięły takie nazwy poza dorzeczem Oslawy? Przytoczone powyżej przykłady wskazują, że w okresie rozwoju osadnictwa w dolinie Oslawy niektóre bezimienne jeszcze dopływy otrzymywały nazwę Oslawica lub Oslawiczka. Charakterystyczne jest to, że

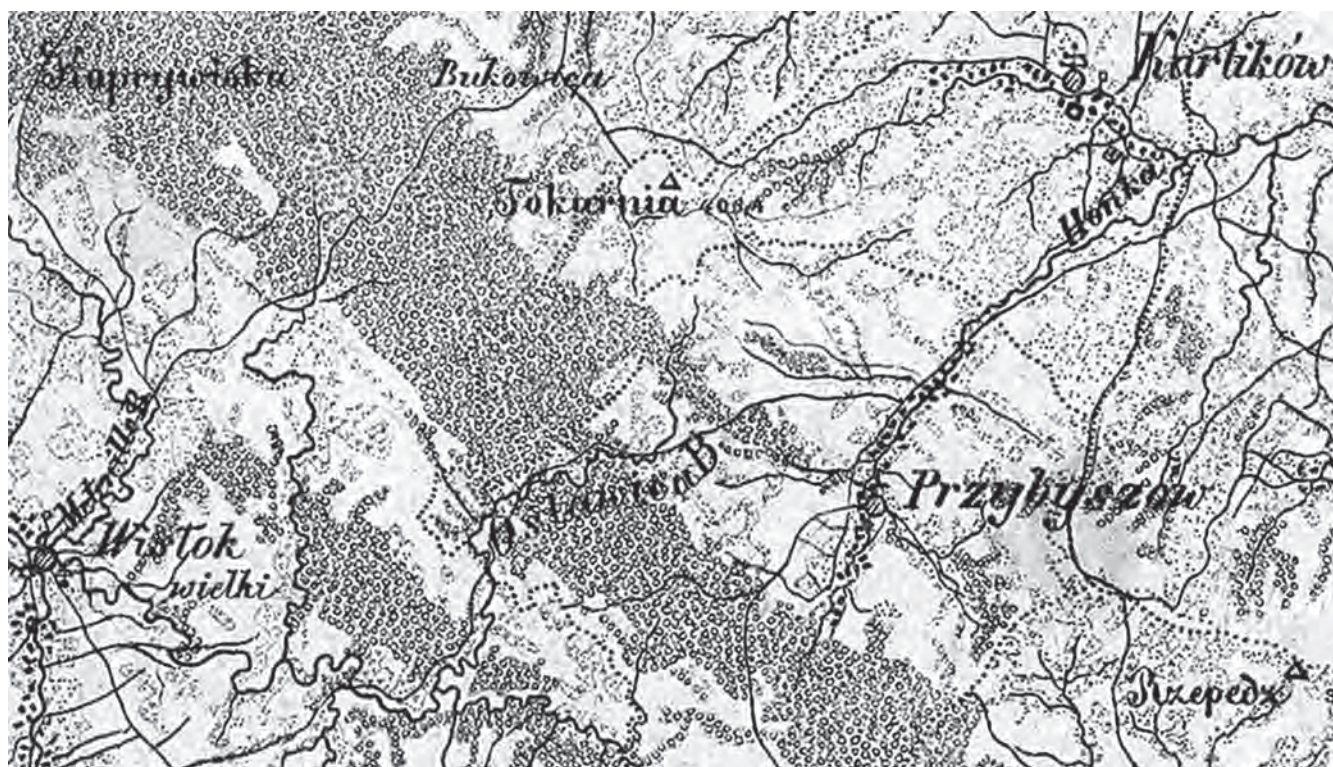
te hydronimy z dorzecza Wiśłoka sygnują tylko górne odcinki cieków, co sugeruje, że mogły zostać nazwane przez osadników dochodzących tu od strony północnej, np. z okolicy Bukowska, gdzie osadnictwo rozwinęło się wcześniej (por. F. Kiryk 1963, s. 137–138). Osadnikom tym musiało się wydawać, że potoki te toczą swoje wody do Oslawicy...

⁵⁷ S. Biszak, G. Timar, G. Molnar, A. Janko, 2007, Digitized maps of the Habsburg Empire – The third military survey, Ungarn, Siebenbürgen, Kroatien-Slawonien, 1867–1887, 1:25 000, Arcanum, Budapest, arkusz: 4268/1, „Lisko u. Mezo-Laborc”, *op. cit.*, *Administrativ-Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien...*, *op. cit.* Bl 29 Umgebungen von Rymanow Sanok Bukowsko und Lisko.

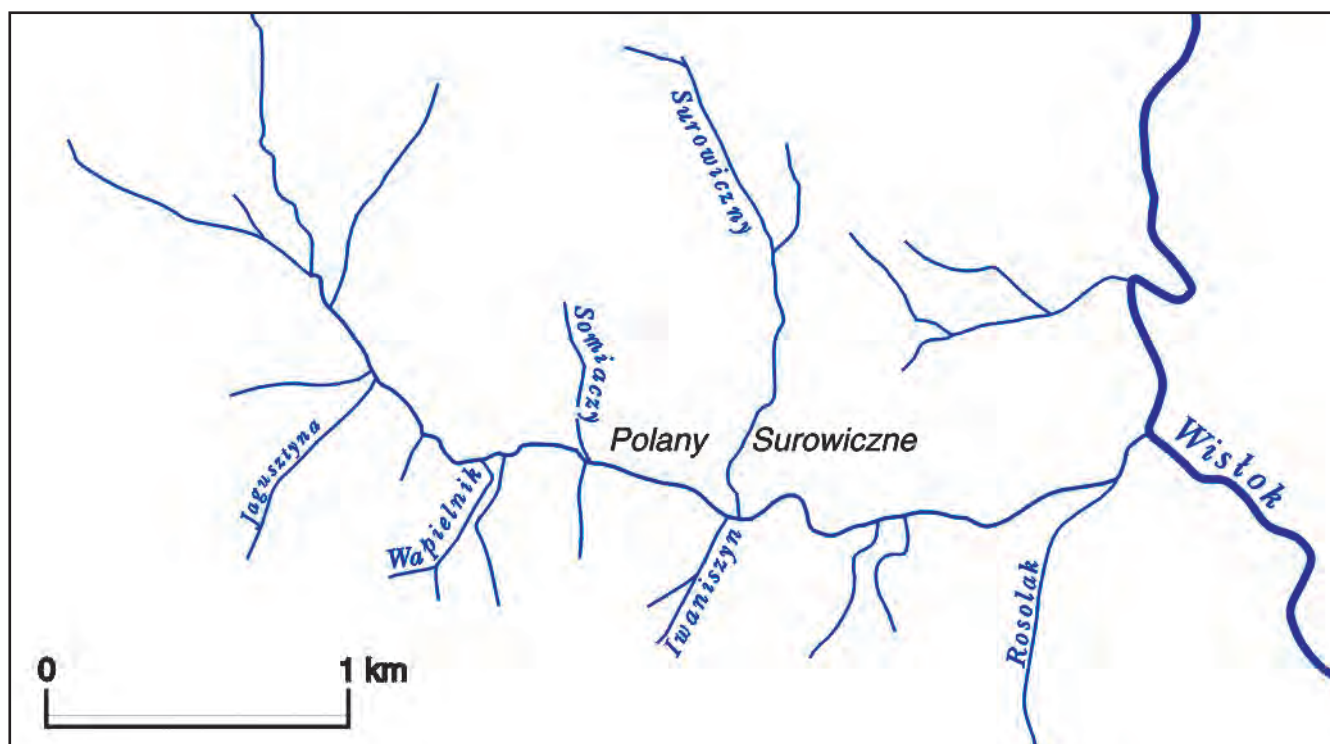
Ryc. 13. Oslawiczka w Dołżycy. Fragment mapy Kummerera

Abb. 13. Der Bach Oslawiczka in der Ortschaft Dołżyca. Ein Fragment der Landkarte von Kummerer

Ryc. 14. Oslawica koło Przybyszowa w dorzeczu Wisłoka

Abb. 14. Oslawica bei Przybyszów im Wisłok-Einzugsgebiet

Ryc. 15. Odtworzona hydronimia doliny Polan Surowiczych

Abb. 15. Rekonstruierte Hydronymie des Tals Dolina Polan Surowiczych

Nazwa Wisłok została nadana rzece zapewne w jej dolnym biegu i w miarę rozwoju osadnictwa była przenoszona w kierunku źródeł. Jeden z najstarszych zapisów pochodzi z 1341 r. (J. Rieger 1968, s. 179), w następnej dekadzie hydronim odnotowany jest przy lokacji Iskrzyny (1352 r.) (A. Fastnacht 2002, s. 227). Przypuszczalnie przed rokiem 1360 (a może nawet wcześniej) nazwa rzeki funkcjonowała po Odrzechową. Powyżej tej osady, już na obszarze górskim Beskidu Niskiego, osadnictwa stałego nie było. Wiadomo o tym z nadania króla Kazimierza Wielkiego na rzecz braci Piotra i Pawła z Węgier z roku 1361. W dokumencie tym jest mowa o osadzie Surowica (Surowicze), która powstała w miejscu pustym, zwanym Wysloczkie (A. Fastnacht 1962, s. 137). Nazwa Wysloczkie oznacza najprawdopodobniej Wisłoczki, czyli cieki źródłowe Wisłoka. A. Fastnacht (2002, s. 226) wymienia trzy takie miana:

1. Wysloczek, Wisłoczek (1437 r.) – jako starszą nazwę późniejszej wsi Wisłok Wielki;
2. Visloczek primum (1518 r.) – lewy dopływ Wisłoka, nad którym położona jest wieś o takiej samej nazwie;
3. Vapienny Visloczek (1518 r.) – zwany inaczej Vapienny potok.

Pierwotna nazwa późniejszej wsi Wisłok – Wisłoczek – świadczy, że w tamtym czasie główna rzeka w górnej swojej zlewni nie była odróżniana od jej dopływów. Zróżnicowanie nastąpiło później i towarzyszyła mu zmiana nazwy na Wisłok. Dwa pozostałe Wisłoczki sygnowały dopływy, z których nazwa jednego jest żywa do dzisiaj – potok i wieś koło Puław, a drugi taki hydronim zaginął. Jednak określenie Wapienny wskazuje na związek z zachowanym hydronimem Wapielnik na terenie

Polan Surowiczych⁵⁸. To może oznaczać, że pierwotna nazwa potoku, nad którą powstała ta osada, brzmiała Wapielny Wisłoczek i później została zamieniona na Potok Surowiczny (por. A. Fastnacht 2002, s. 162). Do czasu wysiedleń w XX w. ten ostatni hydronim tutaj funkcjonował i sygnował lewy dopływ głównego potoku w tej dolinie⁵⁹ (ryc. 15).

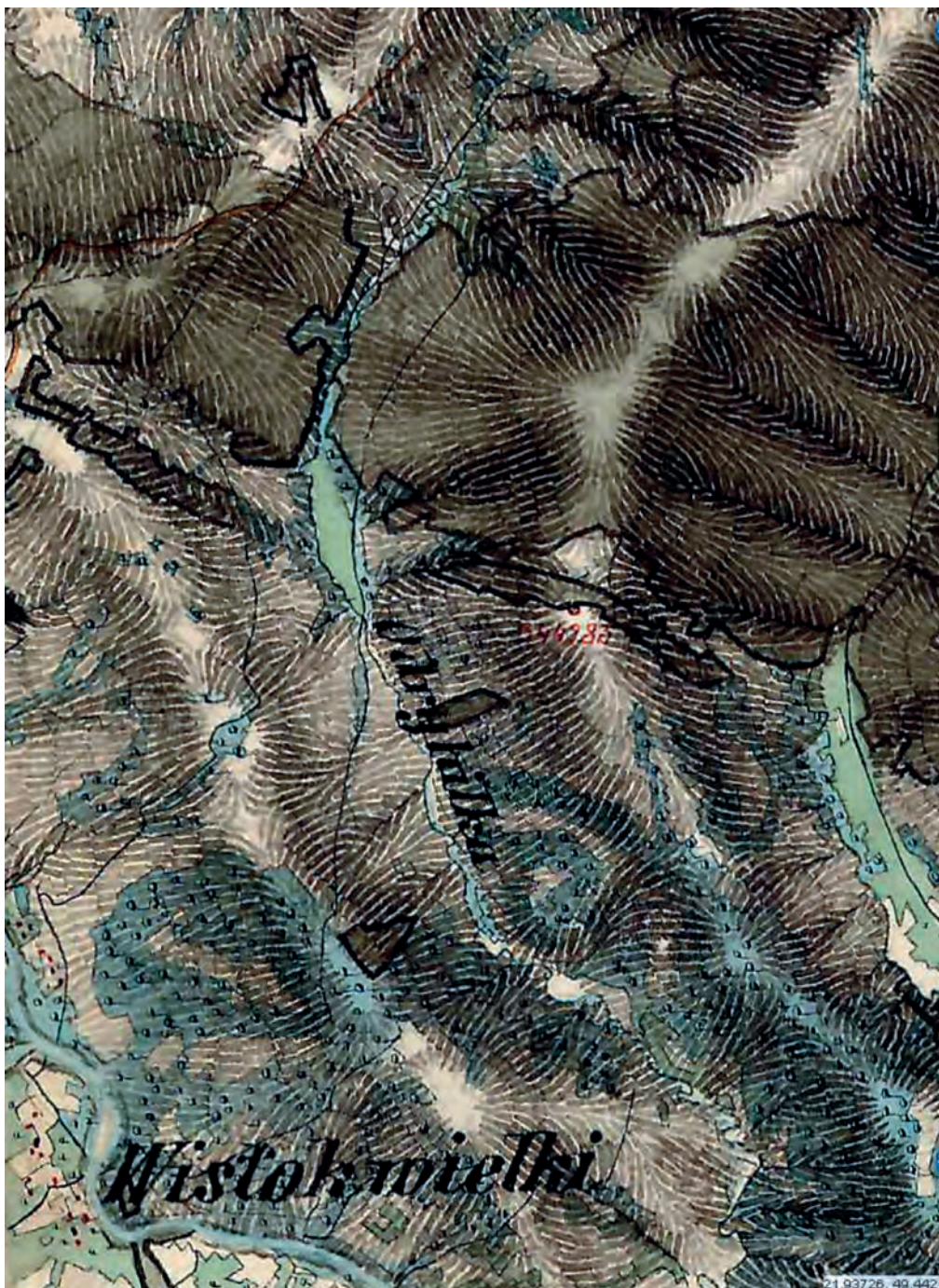
W górnym dorzeczu Wisłoka warto zwrócić uwagę na potok Jaselko⁶⁰, nad którym przed wojną rozciągały się zabudowania Surowicy. Językoznawcy hydronimy tego typu uważają za prasłowiańskie (por. K. Moszyński 1957, s. 201, W. Lubas 1961, s. 121–133). Wydaje się mało prawdopodobne, aby w miejscu, które w 1361 r. określane było jako „puste” istniała prasłowiańska nazwa wodna. Omawiany ciek bierze początek w lesie w pobliżu wsi Jasiel, którą przed wojną we wszystkich okolicznych wsiach, a także na niektórych ówczesnych mapach⁶¹, nazywano Jaselko. Jest to zatem hydronim sekundarny względem nazwy miejscowej Jasiel (Jaselko). Inne określenie tego potoku, znane już w 1526 r. (A. Fastnacht 1998, s. 149),

⁵⁸ Wywiady korespondencyjne: Szymon Mynio (Polany Surowicze), Miastko (29.04.1991 r., 04.06.2013 r.), wywiad korespondencyjny: Iwan Polański (Polany Surowicze), Dobre k. Mikołajewa (17.12.2013 r.).

⁵⁹ Wywiady korespondencyjne: Szymon Mynio (Polany Surowicze), Miastko, 29.04.1991 r., Jan Polański (Polany Surowicze), Bogaczewo (20.03.1995 r.).

⁶⁰ Wywiad korespondencyjny: Anna Sływka-Bober (Surowica), Rusinowo (23.01.1995 r.).

⁶¹ S. Biszak, G. Timar, G. Molnar, A. Janko, *op. cit.*, arkusz: 4268/3.

Ryc. 16. Hydronim Odrzyhiłka (Odrzechówka) w Wisłoku Wielkim
Abb. 16. Das Hydronym Odrzyhiłka (Odrzechówka) in der Ortschaft Wisłok Wielki

to Moszczaniec. Z tego samego okresu pochodzi informacja o cieku Odrzechówka (A. Fastnacht 2002, s. 10). Badania terenowe wskazują, że w tamtym czasie rzeka Wisłok miała dwa takie dopływy: jeden w Wisłoku Wielkim, a drugi w Odrzechowej⁶². W pierwszej ze wsi z ciekim Odrzechówka (Odrzechówka lub Odrzechowiczka)⁶³ współwystępuje toponim Odr-

chowczane⁶⁴. Nazwy te mają wymowę historyczno-osadniczą, gdyż wskazują, że pierwsi osadnicy pochodzili z Odrzechowej, która była wówczas centrum osadniczym w tej okolicy (ryc. 16).

⁶² U A. Fastnacha (2002, s. 10) nie rozróżnione. Ciek w Odrzechowej obecnie jest nazywany Czernisławką, ale w pobliżu zachowały się dwie nazwy miejscowe Odrzechówki.

⁶³ Wywiady swobodne: Bazyl Szarak, Wisłok Górny (07.07.1989 r., 06.08.1995 r.), Helena Kudra (Wisłok Dolny), Komańcza (07.07.1995 r.),

wywiad korespondencyjny: Michał Kapeluch (Wisłok Dolny), Udorpie k. Bytowa (30.01.1996 r.). W okresie międzywojennym nazwę Odrzechowiczka w Wisłoku Wielkim zapisał Z. Stieber (1949, s. 52).

⁶⁴ Wywiad korespondencyjny: Michał Kapeluch (Wisłok Dolny), Udorpie k. Bytowa (30.01.1996 r.).

JASIOŁKA

Źródła Jasiołki znajdują się na terenie dawnej wsi Jasiel, w miejscu zwanym przed ostatnią wojną Jasłyki⁶⁵ (ryc. 17). Tu należy podkreślić, że stara nazwa Jasiołki to Jasiel (Jasęł). W zapisach z XIII i XIV stulecia mamy: Iasel, Iasol, Iesel (W. Lubaś 1961, s. 123) oraz Iessel, Iaszuel, Yaszuel, Yassel (A. Fastnacht 1998, s. 31). W 1594 r. Eryk Lassota, śląski Niemiec, znający język polski, zapisał ją w formie Jasła (Gasła) (por. M. Parczewski 2012, s. 171). Tak też jest ona opisana na starszych

austriackich opracowaniach kartograficznych, np. I i II zdjęciu Galicji⁶⁶ (ryc. 18), tak Łemkowie nazywali tę rzekę przed wojną⁶⁷. Na austriackiej mapie w skali 1:25 000⁶⁸ potok źródłowy Jasiołki, opisany jako Jaselko, nie sygnuje najdłuższego ciekłu spod granicy państwa, ale inny, który ma źródła w miejscu zwanym Jasłyki⁶⁹. Na mapach topograficznych brak jest tej nazwy terenowej.

Ryc. 17. Mapa nazewnictwa przedwojennego Jasiela wykonana przez dawnego mieszkańca wsi. Jednym z ciekawszych określeń terenu są Jasyki

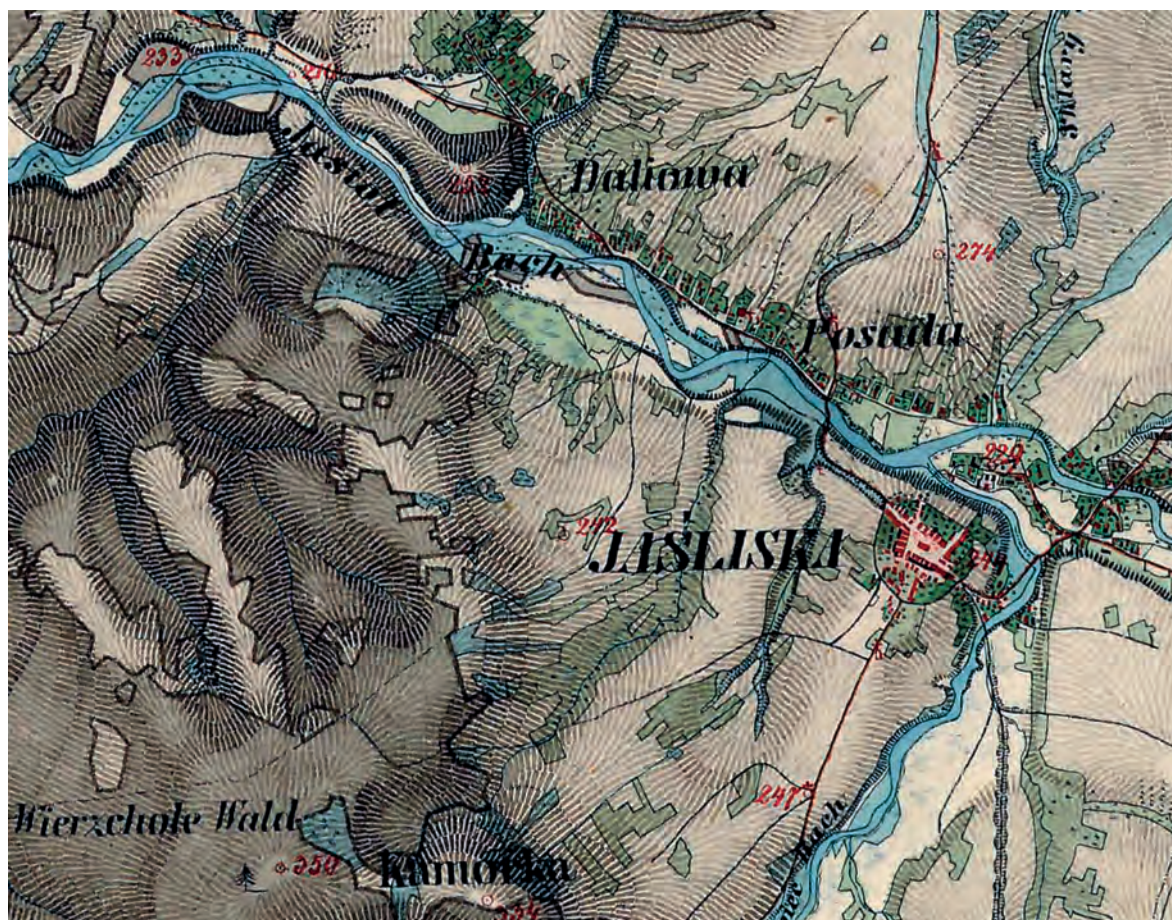
Abb. 17. Bezeichnungskarte von Jasiel aus der Vorkriegszeit, entworfen vom ehemaligen Dorfbewohner. Eine der interessantesten Bezeichnungen dieses Gebietes ist Jasłyki

⁶⁵ Wywiady swobodne: Stefan Petryk (Jasiel), Mokre (08.09.1990 r., 30.09.1995 r.).

⁶⁶ *Josephinische Aufnahme*, 1:28800, Vien, Kriegsarchiv, nr katalog. B IX a 390, Coll. XII sect. 90 i Coll. XII sect. 91, http://archivportal.arcanum.hu/maps/html/katfelm2b_google.html.

⁶⁷ Wywiad korespondencyjny: Wasyl Pielo (Zawadka Rymanowska), Tofste (18.09.1998 r.).

⁶⁹ Wywiady swobodne: Stefan Petryk (Jasiel), Mokre (08.09.1990 r., 30.09.1995 r.).

Ryc. 18. Jasiołka koło Jaślisk na mapie II zdjęcia austriackiego

Abb. 18. Der Fluss Jasiołka bei Jaśliska auf der Karte der II. österreichischen Landesaufnahme

Ryc. 19. Toponimia okolicy Chyrowej na mapie podstawowej III zdjęcia austriackiego (przedruk WIG z okresu międzywojennego)

Abb. 19. Toponymie der Umgebung von der Ortschaft Chyrowa auf der Generalkarte der III. österreichischen Landesaufnahme (Nachdruck aus der Zwischenkriegszeit des Militärinstituts für Geodäsie)

DORZECZE WISŁOKI

Prawy dopływ Wisłoki – rzeczka Iwelka – wypływa na terenie Chyrowej w miejscu zwanym Iwelki⁷⁰. Na mapie podstawowej trzeciego zdjęcia austriackiego ciek ten ma trzy nazwy: w biegu dolnym Iwla, powyżej wsi o takiej samej nazwie – Hyrowa potok, a odcinek najwyższy to Idelka⁷¹ (ryc. 19). Na

powojennej mapie topograficznej znajdujemy dwie nazwy: Iwetka i Las Igiełki⁷². Obie przekreścone. Od ostatniej z nich wziął swoją nazwę położony po sąsiedzku rezerwat przyrody.

HYDRONIMY A TOPONIMY Z POCZĄTKOWYM CZŁONEM WER

W toponimii regionu, zwłaszcza na Bojkowszczyźnie, zwracają uwagę zrosty z początkowym członem *wer* (= *werch* „wierch”) (tab. 2). Nazwy te mogą oznaczać „szczyt, najwyższy punkt czegoś”, np. Wersela w Dołżycy koło Cisnej to najwyższa część wsi, a Wyrjałyńky w Żubraczem to szczyt wzgórza poro-

śniętego przez las jodłowy. Z. Stieber (1934, s. 257) zaznacza, że w nazwach miejscowych złożonych *wierch* oznacza „początek, źródło”. Jednak szczegółowe dane z badań terenowych wskazują, że zrosty z hydronimem nie sygnują bezpośrednio źródła, lecz miejsca położone ponad nim, najczęściej jest to

Tabela 2

Zestawienie nazw z przedrostkiem *wer* związanych z nazwami potoków

Tabelle 2

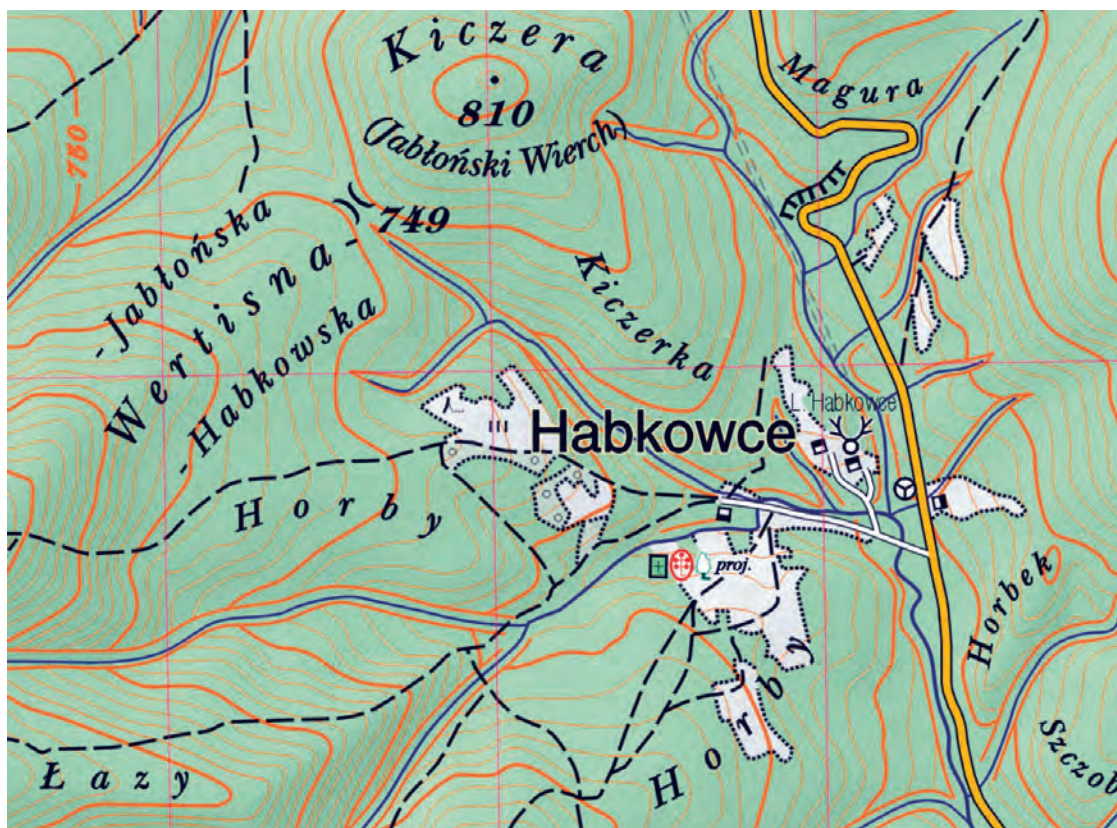
Zusammenstellung der auf die Namen der Bäche bezogenen Hydronyme mit dem Präfix *wer-*

Lp.	Nazwa	Nazwa cieku	Wieś	Lokalizacja opisowa	Źródło danych
1.	Wertisna Habkowska	Tisna (Cisna)	Habkowce	na północny zachód od Habkowiec, granica z Jabłonkami, między Kiczerką (Jabłońskim Wierchem) a Sasowem, po stronie Habkowiec	wywiad korespondencyjny: Hanna Kuźma (Habkowce), Spas k. Dołyny (27.12.1993 r.)
2.	Wertisna Jabłońska	Tisna (Cisna)	Habkowce	na północny zachód od Habkowiec, granica z Jabłonkami, między Kiczerką (Jabłońskim Wierchem) a Sasowem, po stronie Jabłonek	wywiad korespondencyjny: Hanna Kuźma (Habkowce), Spas k. Dołyny (27.12.1993 r.)
3.	Werzwora	Zwór	Dołżycza koło Cisnej	pod Łopiennikiem, nad źródłiskowym obszarem potoku Zwir, który spływa do górnej Dołżycy	wywiad korespondencyjny: Jerzy Łazor (Dołżycza k/Cisnej), Biała k. Białego Boru (08.1996 r.)
4.	Werzwora	Zwór	Jabłonki	siodło między Łopieninką a Jasienikiem	wywiad swobodny: Wacław Galant (Jabłonki), Baligród (09.02.1993 r.)
5.	Weretiacz	Tiacz (Ciecz)	Wola Górzańska	na zachód od dolnego końca wsi, ponad polami: Soczysz, Płat Wyżni	wywiady korespondencyjne: Bazyli Zawaleń (Wola Górzańska), Hurko k. Przemyśla, (22.12.2000 r., 08.04.2001 r.)
6.	Werkalnica	Kalnica	Przysłup	na północno wschodnim ramieniu Wielkiego Jasła	wywiady korespondencyjne: Jerzy Sywanycz (Przysłup), Czaplin Wielki (27.02.1995 r., 05.02.1996 r.)
7.	Werjastruba	Jastrib	Smolnik nad Oslawą	nad źródłiskami potoku Jastrib	wywiad swobodny: Iwan Seńko, Smolnik (29.06.1997 r.)
8.	Werbowańczki, Werbowańskie	Bowańczyk, Bowańskie	Hulskie	na wschodnik stoku Magury, na północ od Kudyriawki	wywiady swobodne: Jerzy Kowalczyk, Zatwarnica (12.1992 r.), p. Pieklakowie, Hulskie (04.1993 r., 08.1993 r., 18.09.1993 r.)

⁷⁰ Wywiady swobodne: Dymitr Terpak, Chyrowa (21.09.1990 r., 27.04.1991 r., 04.2004 r.).

⁷¹ Przedruk austriackiej mapy podstawowej w skali 1:25 000, pas 50, słup 33 (SE), arkusz: 4167/4, WIG, Warszawa, 1928.

⁷² *Dukla* (M-34-93-A-d), 1:25 000, Sztab Generalny W.P. Warszawa 1959.

Ryc. 20. Toponim Wertisna na dziale wodnym między dorzeczami Solinki i Jabłonki

Abb. 20. Das Toponym Wertisna auf der Wasserscheide zwischen den Einzugsgebieten von Solinka und Jablonka

Ryc. 21. Hydronim Cisniana B. na mapie Kummerera

Abb. 21. Das Hydronym Cisniana B. auf der Landkarte von Kummerer

przełęcz lub las nad źródłiskami. Przy takim założeniu toponim Wertisna⁷³, desygnujący przełęcz na dziale wodnym między dorzeciami Solinki i Jabłonki, rekonstruuje nazwę lewego dopływu Solinki, płynącego z Habkowiec; potok Tisna (Cisna) (ryc. 20). Oznacza to, że ten ojkonim związany jest z cechami doliny właśnie tego potoku. Na planie katastralnym ciek nosi miano Habkowski Bach⁷⁴ i tylko na mapie Kummerera⁷⁵ jest Cisnianka B. To kolejny już przykład świadczący o oryginalności nomenklatury tej mapy (ryc. 21).

HYDRONIMIA UFORMOWANA OD NAZW OBSZARÓW ŹRÓDLISKOWYCH

W nazewnictwie terenowym Karpat wiele jest hydronimów, które są nazwami utworzonymi od nazw terenowych lub miejscowości. Poniżej ograniczono się do dwóch przykładów, które ilustrują związek między nazwą miejscową a wodną, pomimo że jedna z nich uległa zapomnieniu lub została zniekształcona.

Czernisławka (dorzecze Wisłoka)

Z terenu Odrzechowej płynie do sztucznego zbiornika wodnego „Besko” na Wisłoku potok Czernisławka. J. Rieger (1968, s. 39) hydronim ten uważa za sztuczny lub przekręcony. W przeszłości potok ten nazywano Odrzechowa lub Odrzechowski Potok (por. A. Fastnacht 1991). W najstarszej wzmiance o wsi Odrzechowa z 1419 r. wymieniane jest pole zwane „Czamisli”, a w 1548 r. pole Czamus (A. Fastnacht 2002, s. 7). Desygnat tej nazwy wskazują jeszcze dziś najstarsi mieszkańcy Odrzechowej, dodając: „Pid Czemyśła (Pid Czemyślem) schodziły się potoczki, a wychodziła stąd jedna rzeczka Czemyśłanka”⁷⁷. Zapisy tego hydronimu mamy na mapach II⁷⁸ (ryc. 22) i III zdjęcia austriackiego⁷⁹ (ryc. 23). Prawdopodobnie z tego ostatniego została błędnie przepisana na polskie mapy topograficzne okresu międzywojennego⁸⁰ i późniejsze. Należy dodać, że w wykazach nazw urzędowych część Odrzechowej i ciek płynący przez tą miejscowość to Trzemeślanka⁸¹.

Na kilka zdań uwagi zasługuje nazwa Werbowañczki (Werbowañskie), żywa przed ostatnią wojną w Zatwarnicy i Hulskiem. Dawny mieszkaniec pierwszej z osad, podając ten toponim, zaznaczył, że oznacza on miejsce, w którym dawniej *werbowano* ludzi do wojska⁷⁶. Powierzchnie nazwa łączy się z ukr. *werba* „wierzba”. Jeżeli jednak w toponimie tym wyłączymy przedrostek „wer”, to pozostaną człony „bowañczki” lub „bowañskie”, które tworzą nazwy wodne w tym regionie, np. Bowański w Buku, Bowański i Bowañczyk w Chmielu.

Maguryczny Wyżny i Maguryczny Niżny (dorzecze górnej Oślawy)

Na większości map w okolicy Woli Mchowej znajdujemy potoki: Maguryczny Wyżny i Maguryczny Niżny (ryc. 24). Są to oczywiście nazwy sekundarne względem jakiejś Magury, której na próżno szukać by w źródłach kartograficznych. Magurę położoną gdzieś w tym miejscu głównego grzbietu Karpat wymienia przywilej lokacyjny Woli Michowej z 1546 r. (A. Fastnacht 1998, s. 135). Oronim taki zachował się w pamięci dawnych mieszkańców Zubeńska⁸², a Las Maguryczny podały osoby z Woli Michowej⁸³. Desygnatem dawnej Magury jest szczyt dzisiaj zwany na mapach Wysoki Groń, a wymieniony las jest na jego północnym stoku. Tam też są źródła obu potoków Magurycznych. Wśród mieszkańców Woli Michowej do dziś żywy jest przekaz, jakoby ich miejscowość pierwotnie znajdowała się właśnie pod Magurą. Być może tutaj należy upatrywać zaginioną osadę Magorzicę, którą wymienia lustracja królewsczyzn z 1565 r. (por. A. Fastnacht 1962, s. 160). Dokument ten wymienia jeszcze Banniczkę, Oślawicę i Sabankę. O dwóch pierwszych wsiach była mowa wyżej. Nazwa ostatniej nie znajduje odzwierciedlenia w miejscowej toponimii. Może należy ją łączyć z sąsiednim Zubeńskiem (Sabanka – Zubanka)?

⁷³ Wywiad korespondencyjny: Hanna Kuźma (Habkowce), Spas k. Dołyny (27.12.1993 r.).

⁷⁴ *Bieszczady. Słownik historyczno-krajoznawczy. Część 2. Gmina Cisna*, Towarzystwo Karpackie, Wyd. S. Kryciński, Warszawa, s. 72.

⁷⁵ *Administrativ-Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien...*, op. cit. Bl. 36.

⁷⁷ Wywiady swobodne: Stefan Holutiak (Odrzechowa), Pastwiska (26.08.2013 r., 29.08.2013 r., 17.09.2013 r.).

⁷⁸ http://archivportal.arcanum.hu/maps/html/katfelm2b_google.html.

⁷⁹ „*Rymanów*” 1:25 000, pas 50, słup 34–G, przedruk WIG, Warszawa 1939.

⁸⁰ „*Sanok*” 1:100 000, pas 50, słup 34, WIG, Warszawa 1937.

⁸¹ Urzędowe nazwy miejscowości i obiektów fizjograficznych (T. 71). Powiat sanocki. Komisja Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych. URM. Biuro do Spraw Prezydów Rad Narodowych 1966 r., s. 88, 89.

⁷⁶ Wywiad swobodny: Jerzy Kowalczyk, Zatwarnica (12.1992 r.).

⁸² Wywiad korespondencyjny: Wasyl Komarec (Zubeńsko), Sambor (16.09.1994 r.).

⁸³ Wywiad korespondencyjny: Mikołaj Wetliński (Wola Michowa), Trzebusz k. Trzebiatowa (01.06.1995 r.).

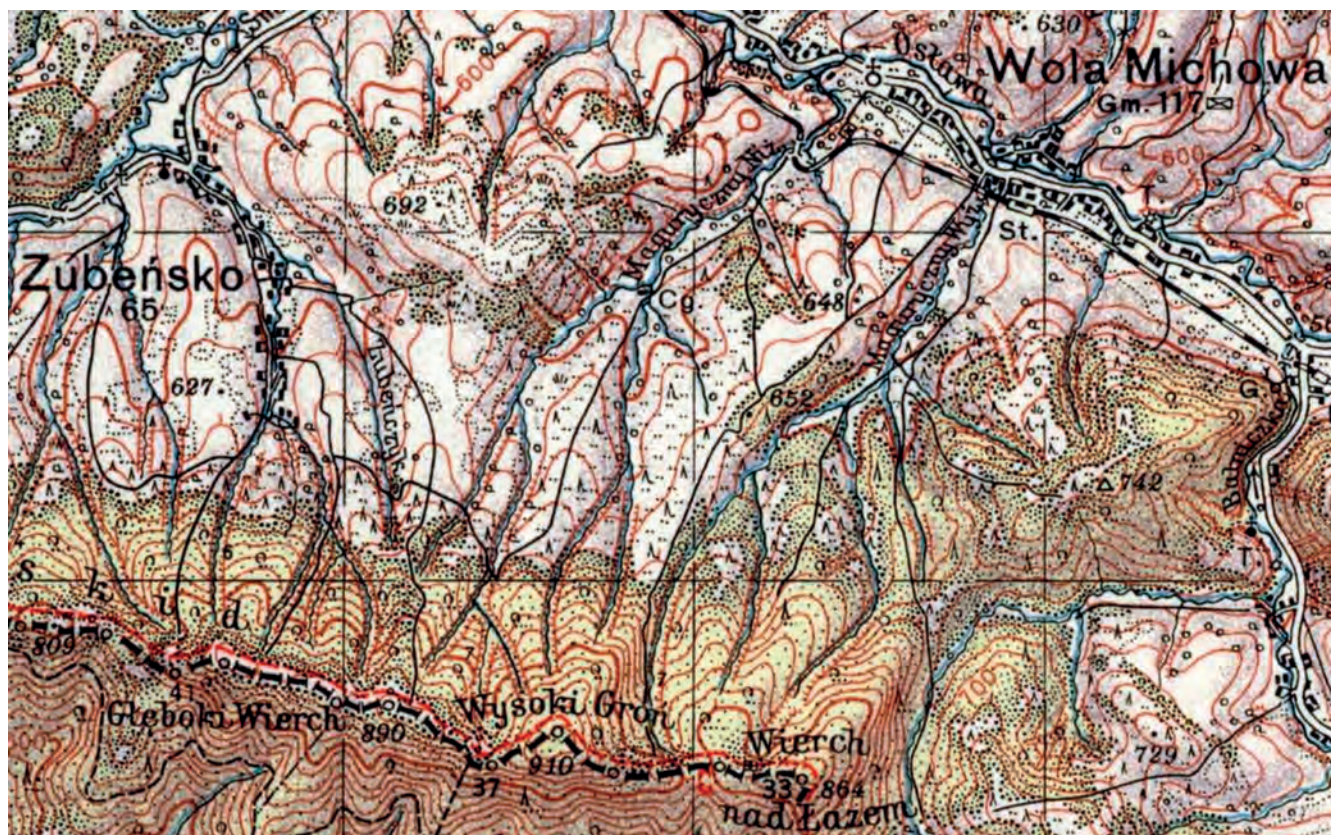
Ryc. 22. Czemisłanka na mapie II zdjęcia austriackiego

Abb. 22. Czemisłanka auf der Landkarte der II. österreichischen Landesaufnahme

Ryc. 23. Czemyślanka (Czemelawka, Czernalawka?) na mapie podstawowej III zdjęcia austriackiego (przedruk WIG z okresu międzywojennego)

Abb. 23. Czemyślanka (Czemelawka, Czernalawka?) auf der Generalkarte der III. österreichischen Landesaufnahme. (Nachdruck aus der Zwischenkriegszeit des Militärinstituts für Geodäsie)

Ryc. 24. Potoki Maguryczyn Wyżny i Maguryczyn Niżny koło Woli Michowej. Fragment mapy WIG

Abb. 24. Zwei Bäche – Maguryczyn Wyżny und Maguryczyn Niżny bei Wola Michowa. Ein Fragment der Karte des Militärinstituts für Geodäsie

ZMIANY W HYDRONIMII KARPACKIEJ

Chociaż hydronimia tworzy najstarszą i najtrwalszą część systemu nazewnictwa, to i tutaj można obserwować zanik starych nazw, pojawianie się nowych, a także zmiany istniejących. Genezy starszych przeobrażeń należy upatrywać w procesach osadniczych. Zmiany, które zaszły w XIX wieku i później, to często rozpowszechnianie się nazw zapisanych na mapach, których formy niekiedy różnią się od oryginalnych.

Morwawa – Taba – Tabor

Największym ciekim w Bieszczadach i Beskidzie Niskim, którego nazwa ulegała metamorfozom, jest dzisiejszy Tabor, nad którym leży Rymanów. Ciek ten w średniowieczu zwany był Morbach lub Mormawa (A. Fastnacht 1998, s. 145), później Taba, a obecnie Tabor. Najstarsze zapisy znane są z akt lokacyjnych Rymanowa – Morbach (1376 r.) i Królika – Murmawa (1389 r.). Na mapie Miega⁸⁴ hydronim *Morwawa bach* sygnuje rzekę poniżej Ładzina, a dalej na południe ciek nie jest opisany⁸⁵. Na drugim zdjęciu austriackim odcinek dolny ma podpis Morwawa, a środkowy i górny posiada aż trzy

określenia: Tabur Fl., Tabor Fluß i Morwava Bach.⁸⁶ Ponadto dwa lewe dopływy, uchodzące na wysokości Haczowa, to Neuer Morwawa B. i Alter Morwawa B. (ostatni w biegu górnym opisany jako Morwawa B.) (ryc. 25). Hydronim Morwawa występuje jeszcze w połowie XIX w. na mapie katastralnej Królika Polskiego (za J. Rieger 1968, s. 106). Później nazwy tej nie stwierdzamy dla środkowego i górnego odcinka rzeki.

Na mapie podstawowej trzeciego zdjęcia⁸⁷ jest Morawa Fluss (koło Haczowa) i Tabor poniżej Deszna. Zmieniono nazwy wspomnianych dopływów: zamiast Morwaw są dwie Kompachy. Największe potoki źródłowe mają nazwy: wschodni Budawa (na mapach późniejszych Rudawa) i zachodni Morochowa⁸⁸. Jak widać, na wielkoskalowych mapach austriackich nie ma hydronimu Taba.

Pierwsze pytanie, które się nasuwa, dotyczy Morwawy (Morawy). Czy w średniowieczu cała rzeka była sygnowana tym mianem? Z dokumentów lokacyjnych i mapy katastralnej Królika wynika, że tak. Być może hydronim Morochowa w Króliku

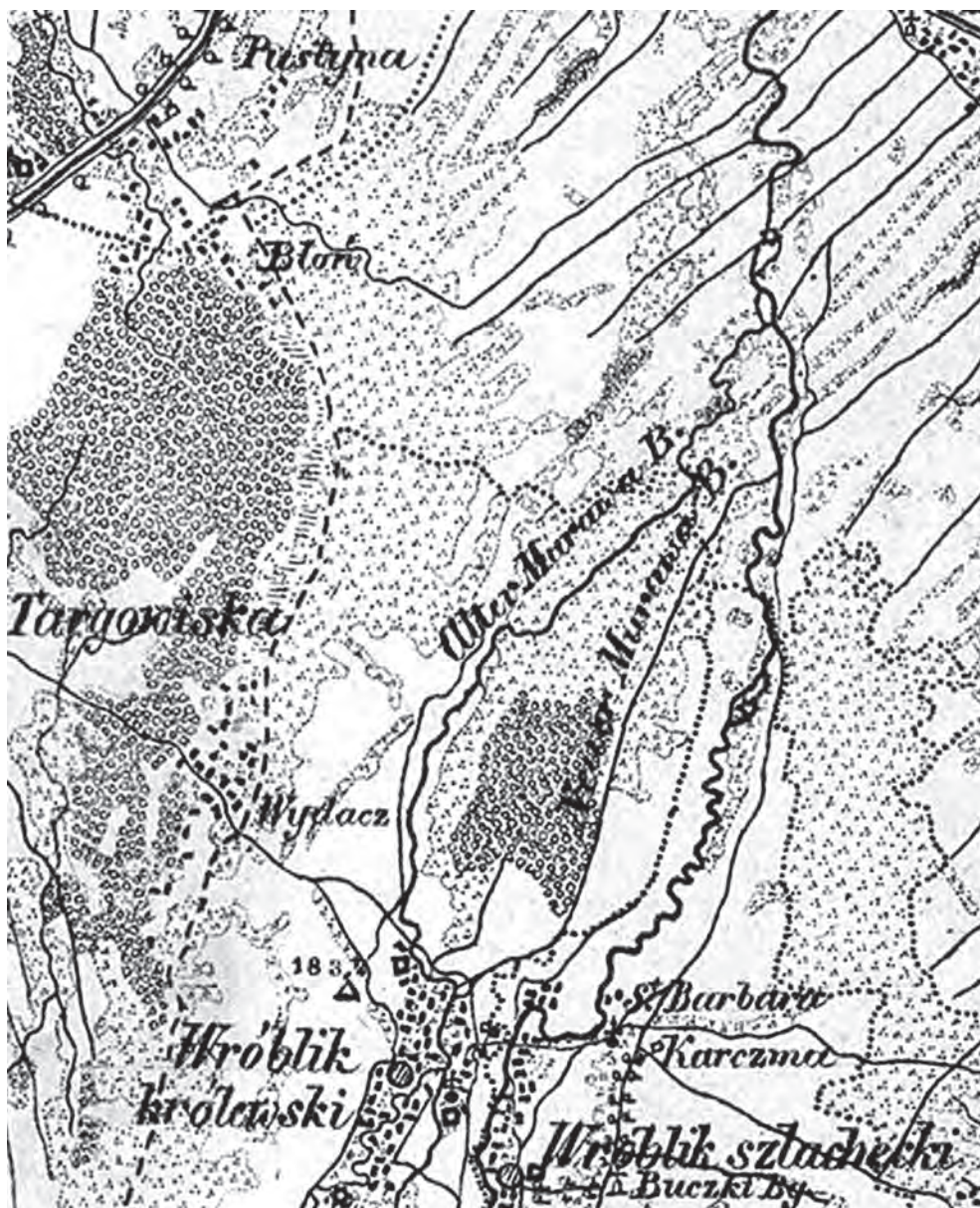
⁸⁴ Josephinische Aufnahme, 1:28 800, Wien, Kriegsarchiv, nr katalog. B IX a 390, arkusz Coll. XII sect. 89.

⁸⁵ Josephinische Aufnahme, 1:28 800, Wien, Kriegsarchiv, nr katalog. B IX a 390, arkusz Coll. XII sect. 90.

⁸⁶ http://archivportal.arcanum.hu/maps/html/katfelm2b_google.html.

⁸⁷ Arkusz 4168/1, Pas 50, słup 34 (NW), przedruk WIG, Warszawa 1928.

⁸⁸ Arkusz 4167/4, Pas 50, słup 33 (SE), przedruk WIG, Warszawa 1928.

Ryc. 25. Murawy Alter i Neuer jako lewe dopływy Morawy. Fragment mapy Kummerera
 Abb. 25. Murawy Alter und Neuer als linke Nebenflüsse von Morawa. Ein Fragment der Landkarte von Kummerer

Wołoskim to zniekształcenie Morawy (Morwawy)? Na terenie Rymanowa do Taboru z prawej strony uchodzi potok Morawski. Jego nazwa zdaje się bezpośrednio nawiązywać do dawnej nazwy recypienta. Dzisiaj hydronim Morawa (Morwawa) sygnuje nie tylko dolny bieg rzeki (poniżej Wróblika), ale także jej lewy dopływ, odpowiadający Neuer Morawie z II zdjęcia zaborczego. Być może w przeszłości wszystkie te trzy ciekі zwane były Morawą (Morwawą), przy czym największy z nich w biegu środkowym i górnym zaczął być nazywany Tabą. Taka zmiana mogła nastąpić wraz z pojawieniem się osadników wołoskich na tym terenie w XV i XVI stuleciu, którzy zajęli południowe części Posady Górnej, Deszna i Królika oraz oba Wróbliki. Nie znamy pochodzenia i znaczenia tego hydronimu (por. Z. Stieber 1949, s. 74, J. Rieger 1968, s. 167). E. Kucharski (1938, s. 8) łączy go z alkańskim *taba* „jasło, panew”. Gdzieś w połowie XIX w. pojawia się nowe określenie rzeki – Tabor. A. Fastnacht (1962, s. 129) łączy go z założeniem obok Rymanowa Drogi Krzyżowej

na wzgórzu Kalwaria. Jednak bardziej prawdopodobne wydaje się, że na planach katastralnych nazwę Tabą przekreślono na Tabor i powielano w późniejszych opracowaniach kartograficznych. Wyjątkiem jest tu mapa Kummerera⁸⁹ (ryc. 26), na której znajdziemy właściwy zapis. Rozbieżność między tymi dwoma nazwami zaznacza się w publikacjach przedwojennych, np. E. Wajgiel (1906, s. 8) w przypisie do Tabu podaje „w mapach wojskowych „Tabor”, także w przypisie H. Świdziński zaznacza (1930, s. 23) „potok ten, płynący przez Rymanów Zdrój i miasto, nosi na mapach mylną nazwę „Tabor”. Warto dodać, że Z. Stieber (1949, s. 74) udokumentował w latach trzydziestych XX w. w terenie nazwę Tabą.

⁸⁹ *Administrativ-Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien...*, op. cit. Bl 29 Umgebungen von Rymanow Sanok Bukowsko und Lisko.

Ryc. 26. Hydronim Taba na mapie Kummerera
Abb. 26. Das Hydronym Taba auf der Landkarte von Kummerer

Chrewiec – Czarna

Jednym z większych potoków w północnej części Bieszczadów jest Czarna (Czarny), która uchodzi do Sanu w Chrewcie. A. Fastnacht (1991, s. 71) zwraca uwagę, że w 1505 r. strumień ten nosił nazwę Chrewt (Chreuth, Creuth), a Czarna (Czaruaia) odnosiła się do któregoś z jego górnych dopływów. Wywiady z wiekowymi mieszkańcami Czarnej⁹⁰, także tymi wysiedlonymi w 1951 r. na wschodnią Ukrainę⁹¹, umożliwiły odtworzenie układu omawianych hydronimów. Chrewiec (bojk. Chreweć) desygnował potok płynący z Żołobka, czyli najdłuższy w rozpatrywanym dorzeczu, oraz jedno z pobliskich pól. Taką nazwę

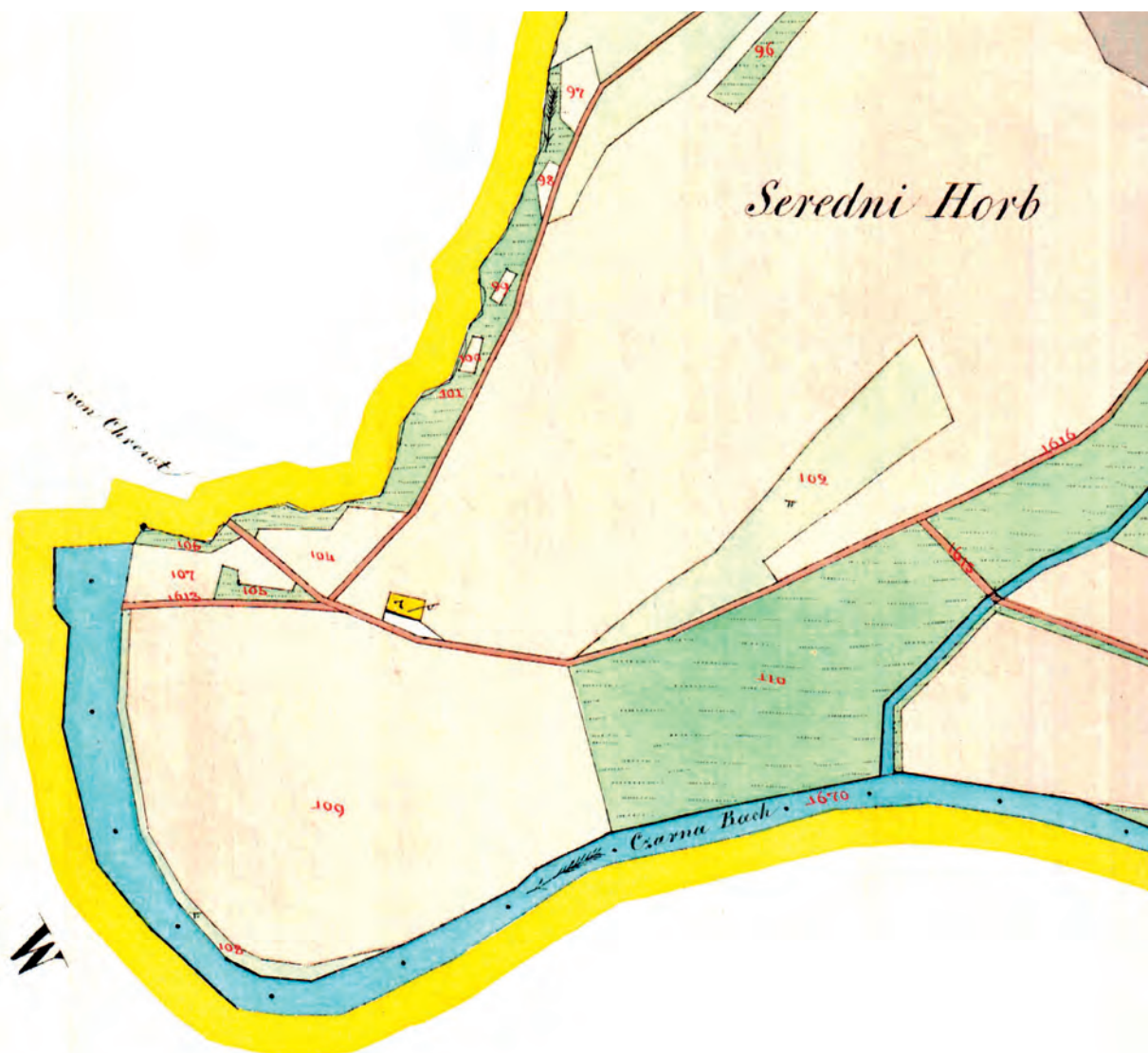
(Crewec bach) ma on też na mapie Miega⁹². W latach siedemdziesiątych XIX w. zbudowano nad nim młyn wodny, który pracował do wybuchu II wojny światowej. Młyn oraz most nad strumieniem nazywano Szewcowym (Szewciw Młyn i Szewciw Mist), co spowodowało, że dawny Chrewiec (lub jego odcinek do połączenia z Czarną) też zaczęto określać Szewcowym Potokiem (Szewciw Potik). Jednak upowszechnienie się nazwy Czarna (Czarny) dla środkowego i dolnego biegu strumienia odbyło się najprawdopodobniej za sprawą map katastralnych z połowy XIX stulecia⁹³. Stąd hydronim ten został zaczerpnięty przez późniejsze opracowania kartograficzne (ryc. 27).

⁹⁰ Wywiad swobodny: Jan Jaślar, Czarna (29.08.2011 r.).

⁹¹ Wywiady korespondencyjne: Mychajło Wójcik (Czarna), Telmanowe (21.11.2011 r.), Mykoła Kit, Wasyl Pawliw, Mychajło Kucmand (Czarna), Telmanowe (12.04.2012 r.).

⁹² Josephinische Aufnahme, 1:28 800, Wien, Kriegsarchiv, nr katalog. B IX a 390, Coll. XIV sect. 123.

⁹³ Nazwa „Czarna Bach” występuje m.in. na planach katastralnych wsi: Chrewt, Paniszczów, Polana.

Ryc. 27. Czarna Bach na planie katastralnym Paniszczowa. Fragment mapy udostępniony autorowi przez Stanisława Krycińskiego
Abb. 27. Der Bach Czarna auf dem Katasterplan von Paniszczów. Ein Fragment der von Stanisław Kryciński zur Verfügung gestellten Karte

Prowcza – Nasiczański – Dwernik

Mapy podają aż trzy nazwy dla potoku płynącego między Połoninami Wetlińską i Caryńską: Prowcza, Nasiczański i Dwernik. Pierwsza z nazw jest na planie katastralnym Berehów Górnych (Rika Prowcza) oraz na dwóch ostatnich zdjęciach austriackich: Rzyka Prowcza⁹⁴ i Prowcsa B.⁹⁵ oraz Prowcza Rika⁹⁶. Od dawnych mieszkańców Berehów Górnych⁹⁷ wiadomo, że we wsi była nazwa Prowisja⁹⁸, która sygnowała małą

dolinkę z potoczkiem pod Przełęczą Wyżniańską. Hydronim *Prowcza* jest zatem przekręcony i sztucznie przeniesiony do największego ciek. Nazwy Nasiczański i Dwernik nie zostały potwierdzone w czasie prac terenowych. Znajdziemy je na mapach wymienionych wyżej⁹⁹ i późniejszych. Przed wojną największą rzekę w Nasicznem¹⁰⁰ i Dwerniku¹⁰¹ nazywano *Be-reżanką* (por. M. Augustyn, 2000, s. 62).

Dane historyczno-osadnicze i słowotwórcze wskazują, że część hydronimów jest starsza od nazw swoich obszarów źródłiskowych. Dotyczy to zwłaszcza większych rzek, np. Sanu, Hoczewki, Oslawy, Wisłoka. W okresie penetracji poprzedza-

⁹⁴ Franziszeische Aufnahme, 1:28 800 Wien, Kriegsarchiv nr katalog. B IX a 387, Coll. VIII sect. 14.

⁹⁵ Franziszeische Aufnahme, 1:28 800 Wien, Kriegsarchiv nr katalog. B IX a 387, Coll. VIII sect. 13.

⁹⁶ S. Biszak, G. Timar, G. Molnar, A. Janko, 2007, *op. cit.*, arkusz: 4369/1.

⁹⁷ Wywiady korespondencyjne: Maria Kabłasz (Berehy Górne), Stepaniwka (15.11.1993 r.), Pelagia Kocur (Berehy Górne), Nielep (11.07.1997 r.).

⁹⁸ Toponimy: Prowisje Perednie i Prowisje Zadnie zanotowano też na terenie Woli Michowej. Nazwa oznacza „prowisje”.

⁹⁹ Franziszeische Aufnahme, 1:28 800 Wien, Kriegsarchiv nr katalog. B IX a 387, Coll. VII sect. 13 i „Orosz – Ruszka u. Dydiowa” 1:75 000, z. 9, kol. XXVII, K. u. K. Militargeographisches Institut in Wien (1878).

¹⁰⁰ Wywiad korespondencyjny: Wasyl Iwaniciw (Nasiczne), Bytom (22.12.2000 r.).

¹⁰¹ Wywiad swobodny: Stepan Wasylowycz (Dwernik), Ternawica k. Tłumacza (19.11.2011 r.).

jącej stałe osadnictwo lub w pierwszej fazie stałego osadnictwa najwyżej położone dopływy otrzymywały nazwy, które były derywatami nazwy rzeki głównej w danym dorzeczu. Niektóre z takich hydronimów zachowały się, np. Wisłok – Wisłoczki, Oślawa – Oślawice, Oślawica – Oślawiczki, Hoczew – Hoczvice, inne ze względów komunikacyjnych zostały zmienione, np. Wisłoczek Wapielny na potok Surowiczny, Oślawiczka na Jawornik. Istnieje druga grupa nazw wodnych, uformowanych

od toponimów, np. Czemyślanka – Czemyśla, Maguryczny – Magura. Wskazane powyżej związki między nazwami dało się wychwycić dzięki badaniom terenowym, które przyniosły materiał onomastyczny poprawny w zakresie pisowni i lokalizacji. Na jego bazie możliwe było poszukiwanie przyczyn zmian w hydronimii karpackiej oraz identyfikacja i umiejscowienie nazw znanych z dokumentów średniowiecznych.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

Wywiady korespondencyjne (respondenci w kolejności alfabetycznej)

Benczarski Aleksander (Horodek), Wyszniakiwka k. Krywogrodu (15.10.2013 r.)
Czarnecki Piotr (Polanki), Bukowiec (08.1995 r., 09.03.1996 r.)
dawni mieszkańcy Balnicy koło Sambora (29.08.1998 r.)
dawni mieszkańcy wsi Kamionki, Hermaniwka k. Borszczowa (27.01.2000 r.)
Dziadyk Mikołaj (Bereżki), Pittsburgh (14.03.1997 r.)
Gadomski (Horodek), Wyszniakiwka k. Krywogrodu (15.10.2013 r.)
Hruszewicz Michał (Krywe), Dobrogoszcz k. Szczecinka (25.07.1994 r., 24.08.1994 r., 23.02.2004 r.)
Iwaniciw Wasyl (Nasiczne), Bytom (22.12.2000 r.)
Janczyszyn Michał (Radziejowa), Luboradz (05.04.2002 r.)
Kabłasz Maria (Berehy Górne), Stepianiwa (15.11.1993 r.)
Kapeluch Michał (Wisłok Dolny), Udorpie k. Bytowa (30.01.1996 r.)
Kit Mykoła, Pawliw Wasyl, Kucmand Mychajło (Czarna), Telmanowe (12.04.2012 r.)
Kocur Pelagia (Berehy Górne), Nielep (11.07.1997 r.)
Komarec Wasyl (Zubeńsko), Sambor (16.09.1994 r.)
Kowal Włodzimierz (Stężnica), Resko (29.12.2000 r.)
Kuczner Stefan (Tworylne), Kwiecewo (18.08.1994 r.)
Kuźma Hanna (Habkowce), Spas k. Dołyny (27.12.1993 r.)
Matwijczak Piotr (Radziejowa), Hurko (01.02.2002 r., 02.04.2002 r.)
Mynio Szymon (Polany Surowiczne), Miastko (29.04.1991 r., 04.06.2013 r.)
Nowy Michał (Żernica Niżna), Kaliska k. Białego Boru (24.10.2008 r.)
Pielo Wasyl (Zawadzka Rymanowska), Tołste (18.09.1998 r.)
Polański Iwan (Polany Surowiczne), Dobre k. Mikołajewa (17.12.2013 r.)
Polański Jan, Bogaczewo (20.03.1995 r.)
Proc Maria (Rabe), Dubljany k. Sambora (12.01.1996 r.)
Sływka-Bober Anna (Surowica), Rusinowo (23.01.1995 r.)
Wasylowycz Stepan (Dwernik), Ternawycia k. Tłumacza (19.11.2011 r.)
Wetliński Mikołaj (Wola Michowa), Trzebusz k. Trzebiatowa (01.06.1995 r.)
Wójcik Mychajło (Czarna), Telmanowe (21.11.2011 r.)

Wywiady swobodne (respondenci w kolejności alfabetycznej)

Buchwak Władysław (Wetlina), Lesko (04.1993 r.; 09.1994 r.)
Budziński Kazimierz (Tyskowa), Stężnica (09.02.1993 r., 20.09.2008 r.)
dawni mieszkańcy Sianek, Peremożne k. Komarna (01.09.2001 r.)
Diakuńczak Anastazja, Łaniwka (05.02.2011 r.)
Diakuńczak Anastazja (Beniowa), Łaniwka (05.02.2011 r.)
Dobrzańska Maria (Rabe), Cisna (04.1993 r., 14.10.2010 r.)
Duduś Andrzej i Piotr (Karlików), Mokre-Morochownica (08.09.1990 r., 04.1996 r.)

Dziubą Bazyli (Wetlina), Wyszewo k. Koszalina (03.07.1996 r.)
Fedyczkanycz Katarzyna, Sianki (07.04.2002 r., 06.12.2008 r., 04.12.2009 r.)
Fesio Julian (Szczurbanówka), Trzebusz (08.08.1996 r.)
Galant Piotr, Stężnica (09.02.1993 r.)
Holutiak Stefan (Odrzechowa), Pastwiska (26.08.2013 r., 29.08.2013 r., 17.09.2013 r.)
Hruszewicz Michał (Krywe), Dobrogoszcz k. Szczecinka (16–18.07.1996 r.)
Janko Danyło (Ustrzyk Górnych), Rychtycze (20.01.2001 r.)
Janko Michał (Ustrzyki Górne), Pławęcino (07.08.1996 r.)
Jaślar Jan, Czarna (29.08.2011 r.)
Jurysta Bazyli (Polanki), Urowo k. Hawy (13.07.1995 r.)
Kocur Piotr (Ustrzyki Górne), Rymań (07.08.1996 r.)
Kowalczyk Jerzy, Zatwarnica (12.1992 r.)
Krysina Michał (Dołżyca k. Komańczy), Radoszyce (01.05.1989 r.)
Kucyj Wasyl (Zawój), Strwiążyk (12.1992 r., 01.1993 r.)
Kudra Helena (Wisłok Dolny), Komańcza (07.07.1995 r.)
Kusztala Józef, Tworylne (31.07.1993 r.)
Łazoryszak Mikołaj (Maniów), Trzebiatów (08.08.1996 r.)
Łyszaniec Petro (Wołosate), Stryj (19.08.1998 r., 02.10.1999 r.)
Maszczak Jan (Polanki), Terka (12.02.1993 r.)
Miler Stanisław (Radziejowa), Stężnica (20.09.2008 r.)
Moszczyc Olena i Dmytro (Wołosate), Duliby k. Stryja (03.10.1999 r.)
Nowy Michał, Żernica Niżna (29.09.2013 r.)
p. Stec (Balnica), Trzebusz k. Trzebiatowa (08.08.1996 r.)
Pasemkiw Stefania (Wołosate), Myrtyki k. Stryja (19.08.1997 r.)
Petryk Stefan (Jasiel), Mokre (08.09.1990 r., 30.09.1995 r.)
Pyłyp Stefan (Stuposiany), Rychtycze (17.01.2011 r.)
Seńko Stefan (Balnica), Smolnik (24.06.1989 r.; 25.01.1991 r.)
Sidorski Henryk, Górzanka (01.2013 r.)
Szarak Bazyli, Wisłok Górny (07.07.1989 r., 06.08.1995 r.)
Szaryj Michał (Przybyszów), Rzepedź (09.07.1989 r.)
Szaryj Paraska (Dołżyca koło Komańczy), Komańcza (29.08.2008 r., 14.10.2010 r.)
Terpak Dymitr, Chyrowa (21.09.1990r., 27.04.1991 r., 04.2004 r.)
Wołoszyn Antoni (Żernica Niżna), Tatów k. Koszalina (19.07.2007 r.)
Wronowski Piotr, Zawóz (21.09.20013 r.)

Opracowania

Augustyn M.
1996 Nazewnictwo wsi Ustrzyki Górne, „Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku”, t. 33, s. 81–114.
1999 Nazewnictwo wsi Wołowate, „Bieszczad”, t. 6, Rocznik Towarzystwa Opieki nad Zabytkami. Oddział Bieszczadzki, Ustrzyki Dolne, s. 11–77.
2001 Z dziejów dworu w Dwerniku, „Bieszczad”, t. 8, Rocznik Towarzystwa Opieki nad Zabytkami. Oddział Bieszczadzki, Ustrzyki Dolne, s. 11–83.

- Bednarczuk L.
1973 *Zagadnienie przedślwiańskiej hydronimii Karpat*, (= Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie, t. 47. Prace Językoznawcze, cz. 2), Kraków.
- Bieszczady
Słownik historyczno-krajoznawczy. Część 2. Gmina Cisna, Towarzystwo Karpackie, Warszawa.
1995 *Słownik historyczno-krajoznawczy. Część 1. Gmina Lutowska*, Bieszczadzki Park Narodowy, Ustrzyki Górne – Warszawa.
- Fastnacht A.
1962 *Osadnictwo ziemi sanockiej w latach 1340–1650*, „Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego”, Seria A, Nr 84, Wrocław.
1991 *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*, Cz. 1, Brzozów.
1998 *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*, Cz. 2, Brzozów – Wzdów – Rzeszów.
2002 *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*, Cz. 3, Kraków.
- Gudowski J., Nesteruk J.
2007 *Z biegiem Dniestru*, Warszawa.
- Hrabec S.
1950 *Nazwy geograficzne Huculszczyzny*, (= Prace onomastyczne, t. 2), Kraków.
- Jurkowski M.
1969–1970 *Z hydronimii Karpat polskich*, „AAC”, t. 11, s. 313–318.
- Kiryk F.
1963 *Zarys dziejów Bukowska do r. 1795*, „Rocznik Sanocki”, Kraków, s. 135–148.
- Konias A.
2000 *Kartografia topograficzna Śląska Cieszyńskiego i zaboru austriackiego od połowy XVIII wieku do początku XX wieku*, Katowice.
- Krukar W.
1995 *Prace nazewnictwa w Beskidzie Niskim i Bieszczadach*, Almanach Karpacki „Płaj”, t. 11, s. 63–83.
- Kucharski E.
1938 *Żywiół alański (jaski) w Karpatach wschodnich*, [w:] *Drugi Zjazd Sprawozdawczo Naukowy poświęcony Środkowym i Wschodnim Karpatom Polskim w Krakowie dnia 30 i 31 października 1938 roku*, KNBZW, Warszawa, s. 1–8.
- Kuczera J.
1931 *Wśród Bojków*, Sambor.
- Lubaś W.
1961 *O nazwie miejscowej „Jasło”*, [w:] *Onomastica*, t. 7, Wrocław – Kraków, s. 121–133.
1962 *Nazwy terenowe powiatów jasielskiego i krośnieńskiego*, [w:] *Onomastica*, t. 8, Wrocław, s. 195–235.
- Makarski W.
1986 *Nazwy miejscowości dawnej ziemi sanockiej*, Lublin.
1996 *Pogranicze polsko-ruskie do połowy wieku XIV. Studium językowo-etniczne*, Lublin.
2001 *Z toponimii karpackiej historycznego obszaru polsko-ukraińskiego: Hujsko i Wujskie*, [w:] *Toponimia i oronimia*, Kraków, s. 137–147.
- Moszyński K.
1957 *Pierwotny zasięg języka prasłowiańskiego*, (= Prace Językoznawcze, t. 16), Wrocław.
- Orłowicz M.
1954 *Bieszczady*, Warszawa.
- Parczewski M.
2012 *Rok 1594. Przeprowadzenie posła cesarskiego przez Karpaty*, Almanach Karpacki „Płaj”, t. 44, s. 169–172.
- Pawłowski E.
1996 *Nazwy wodne Sądecczyzny*, Kraków.
- Pol W.
1869 *Obrazy z życia i natury*, seria I, Kraków.
- Rieger J.
1969 *Nazwy wodne dorzecza Sanu*, (= Prace onomastyczne, t. 12), Warszawa – Wrocław – Kraków.
1987 *Toponomastyka Beskidu Niskiego i Bieszczadów*, [w:] *Łemkowie. Kultura – sztuka – język*, Warszawa – Kraków, s. 114–168.
1995 *Słownictwo i nazewnictwo łemkowskie*, Warszawa.
- Rozwadowski J.
1948 *Studia nad nazwami wód słowiańskich*, (= Prace Onomastyczne, t. 1), Kraków.
- Rudnicki J.
1939 *Nazwy geograficzne Bojkowszczyzny*, (= Rozprawy z Onomastyki Słowiańskiej), Lwów.
- Rzetelska-Feleszko E.
1996 *Wzajemne stosunki nazw rzecznych i nazw miejscowych*, [w:] *Hydronimia słowiańska*, t. 2, s. 161–166.
- Stieber Z.
1934 *Nazwy miejscowe pasma Gorców w Beskidzie zachodnim*, [w:] *Lud Słowiński*, t. 3A, z. 2, Kraków, s. A213–A265.
1936 *Polska i ruska nazwa Sanu*, [w:] „Język Polski”, t. 21, s. 172–174.
1949 *Toponomastyka łemkowszczyzny*, Cz. 2. Nazwy terenowe, Łódź.
- Świdziński H.
1930 *Badania geologiczne w okolicy Rymanowa*, „Sprawozdania Polskiego Instytutu Geologicznego”, t. 5, z. 3–4, s. 343–360.
1965 *Urzędowe nazwy miejscowości i obiektów fizjograficznych 71. Powiat sanocki*, Urząd Rady Ministrów. Biuro do Spraw Prezydów Rad Narodowych, Warszawa.
- Wajgiel E.
1906 *Rymanów Zdrój 1876–1906*, Lwów.
- Wrzosek A.
1938 *Z okolic Sianek i Przełęczy Użockiej*, „Ziemia”, nr 4, s. 72–77.

Mapy

1. Plany katastralne

- Mapa katastralna wsi Sianki* (1:2880), Archiwum Państwowe w Rzeszowie.
Mapa katastralna wsi Tworylne (1:2880), Archiwum Państwowe w Rzeszowie.
Mapa katastralna wsi Chrewt (1:2880), Archiwum Państwowe w Rzeszowie.
Mapa katastralna wsi Paniszczów (1:2880), Archiwum Państwowe w Rzeszowie.
Mapa katastralna wsi Polana (1:2880), Archiwum Państwowe w Rzeszowie.

2. I zdjęcie austriackie (mapa Miega)

- Josephinische Aufnahme*, 1:28 800, Wien, Kriegsarchiv, nr katalog. B IX a 390, Coll. XII sect. 89.
Josephinische Aufnahme, 1:28 800, Wien, Kriegsarchiv, nr katalog. B IX a 390, Coll. XII sect. 90.
Josephinische Aufnahme, 1:28 800, Wien, Kriegsarchiv, nr katalog. B IX a 390, Coll. XII sect. 91.
Josephinische Aufnahme, 1:28 800, Wien, Kriegsarchiv, nr katalog. B IX a 390, Coll. XIV sect. 125.
Josephinische Aufnahme, 1:28 800, Wien, Kriegsarchiv, nr katalog. B IX a 390, Coll. XIV sect. 122.

Josephinische Aufnahme, 1:28 800, Wien, Kriegsarchiv, nr katalog. B IX a 390, Coll. XIV sect. 123.
Josephinische Aufnahme, 1:28 800, Wien, Kriegsarchiv, nr katalog. B IX a 390, Coll. XV sect. 141.

3. II zdjęcie austriackie (mapa franciszkowska)

Franziszzeische Aufnahme, 1:28 800 Wien, Kriegsarchiv nr katalog. B IX a 387, Coll. VII sect. 13.
Franziszzeische Aufnahme, 1:28 800 Wien, Kriegsarchiv nr katalog. B IX a 387, Coll. VIII sect. 13.
Franziszzeische Aufnahme, 1:28 800 Wien, Kriegsarchiv nr katalog. B IX a 387, Coll. VIII sect. 14.

4. III zdjęcie austriackie (Aufnahmeabschnitten) 1:25 000

Biszak S., Timar G., Molnar G., Janko A., 2007, Digitized maps of the Habsburg Empire – The third military survey, Ungarn, Siebenburgen, Kroatien-Slavonien, 1867–1887, 1:25 000, Arcanum, Budapest, arkusze: 4268/1, 4268/3, 4369/1.
„Rymanów” 1:25 000, pas 50, słup 34-G, przedruk WIG, Warszawa 1939.
Przedruk austriackiej mapy podstawowej w skali 1:25 000, pas 50, słup 33 (SE), arkusz: 4167/4, WIG, Warszawa, 1928.
Przedruk austriackiej mapy podstawowej w skali 1:25 000, pas 50, słup 34 (NW), arkusz: 4168/1, WIG, Warszawa, 1928.

5. III zdjęcie austriackie (Spezialkarte) 1:75 000

„Lisko u. Mezo-Laborc” 1:75 000, z. 8, kol. XXIV, K.u.K. Militärgeographisches Institut in Wien (1880).

„Turka” 1:75 000, zone 9, kol. XXVIII K.u.K. Militärgeographisches Institut in Wien (1879).
„Ustrzyki Dolne” 1:75 000, z. 8, kol. XXVII, K.u.K. Militärgeographisches Institut in Wien (1878).

6. Mapa Kummerera

Administrativ-Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien mit dem Grossherzogthume Krakau und den Herzogthümern Auschwitz, Zator und Bukowina (1:115 200), Carl Kummer Ritter von Kummersberg. (Im Jahre 1880 nach der Karte des k.k.mil. geogr. Institutes revidirt). Wien.
Arkusze: Bl 36 Umgebungen von Baligrod und Wola michowa, Bl 29 Umgebungen von Rymanow Sanok Bukowsko und Lisko.

7. Mapa taktyczna Wojskowego Instytutu Geograficznego (1:100 000)

„Dźwiniacz” 1:100 000, pas 52, słup 35, WIG, Warszawa 1938.
„Lesko” 1:100 000, pas 51, słup 34, WIG, Warszawa 1938.
„Sanok” 1:100 000, pas 50, słup 34, WIG, Warszawa 1937.

8. Mapa topograficzna w tzw. „układzie ‘49” (1:25 000)

Myczków (M-34-93-D-d), 1:25 000, Sztab Generalny W.P. Warszawa 1959.
Dukla (M-34-93-A-d), 1:25 000, Sztab Generalny W.P. Warszawa 1959.

Strony internetowe

http://archivportal.arcanum.hu/maps/html/katfelm2b_google.html.

Wojciech Krukar

Historisch-geografische Bemerkungen zur Hydronymie östlichen Teils polnischer Karpaten

Zusammenfassung

Der vorliegende Beitrag gliedert sich in zwei Teile. Im ersten Teil unternahm man den Versuch, gegenseitige Relationen zwischen den ausgewählten Hydronymen und Toponymen (darunter Oikonyme) im Ostteil polnischer Karpaten zu bestimmen. Man unterschied hier 3 Arten von Relationen.

1. Die Gewässernamen sind älter als die Ortsnamen.
2. Der Hydronym und Oikonym werden von der gleichen Basis abgeleitet.
3. Die Gewässernamen werden von den Ortsnamen abgeleitet.

Darüber hinaus wurde auf die gegenseitigen Relationen Hydronym – Name des Quellengebietes des Designats (Fluss-

laufes) hingewiesen. Die oben erwähnten Relationen untersuchte man im Einzugsgebiet des oberen Laufes der Flüsse: San, Solinka, Hoczewka, Oślawa, Wiśłok, Jasiołka, Wiśłoka.

Im zweiten Teil behandelte man an ausgewählten Beispielen die Veränderungen in der Karpaten Hydronymie im Laufe von letzten 500 Jahren.

Die Quellenbasis bildet eigene Sammlung von Toponymen (ca. 12 000 Namen), darunter ca. 800 Hydronyme, die von den interviewten Einheimischen genannt wurden. Das Vergleichsmaterial stammt aus den Arbeiten von A. Fastnacht, wie auch aus den Archivlandkarten des erforschten Gebietes.

